

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra etiky, psychologie a charitativní práce

Bakalářská práce

VYUŽÍVÁNÍ PŘÍPADOVÝCH KONFERENCÍ PŘI PRÁCI S RODINOU

Vedoucí práce: doc. PhDr. David Urban, Ph.D.
Autor práce: Petra Dokulilová, DiS.
Studijní obor: Sociální a charitativní práce
Ročník: 3

2016

Bakalářská práce v nezkrácené podobě

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. PhDr. Davidovi Urbanovi, Ph.D. za dlouhodobou vstřícnost a ochotu při vedení práce, cenné rady a metodické vedení.

OBSAH

ÚVOD	6
1 Základní pojmy	8
1. 1 Rodina.....	8
1. 1. 1 Rodičovství.....	8
1. 1. 2 Komunikace s rodičem	9
1.2 Dítě.....	10
1. 3 Sanace rodiny.....	11
2 Případová konference jako pracovní nástroj	12
2. 1 Typy případových konferencí	12
2. 2 Cíle případové konference	14
2. 3 Důvody svolání případové konference	14
2. 4 Principy případové konference	15
2.5 Přínosy a rizika případové konference.....	16
3 Příprava případové konference	17
4 Průběh případové konference.....	18
4. 1 Individuální plán ochrany dítěte	18
5 Sociálně-právní ochrana dětí	19
6 Výzkumná část	20
6.1 Cíl výzkumu.....	20
6.2 Výzkumný soubor.....	21
6.3 Technika sběru dat.....	21
6.3.1 Hlubkový rozhovor.....	22
6.4 Otevřené kódování.....	23

6.5 Interpretace dat.....	23
6.6 Diskuze.....	36
ZÁVĚR	40
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	41
PŘÍLOHY	43
ABSTRAKT	61
ABSTRACT	62

ÚVOD

Případové konference představují novější nástroj v sociální práci. Jsou nejčastěji využívány na orgánech sociálně-právní ochrany dětí, kde sociální pracovníci bývají tak zvaní svolavatelé případových konferencí.

Prvotní motivací k výběru tohoto tématu bylo to, že se jedná v českém prostředí sociální práce o nový nástroj. Chtěla jsem si sama ověřit, jak tato metoda funguje v praxi, tedy přímo od sociálních pracovníků. Po tom, co jsem si zvolila toto téma, jsem byla zaměstnána na pozici kurátorky pro děti a mládež. Na své pozici vyhodnocuji obtížné situace dětí. Posuzování případů je velmi náročné, a proto vím, že je vždy prospěšnější spolupracovat s dalšími odborníky. Nyní jsem tedy sama svolavatelkou případových konferencí a mám s nimi vlastní zkušenost. Vypracováním této problematiky budu zejména já i další sociální pracovníci mnohem více připraveni na naše další zkušenosti v oboru.

Rodina by měla všem svým členům poskytovat pocit bezpečí, dávat jim domov. To je však ideální stav. Je velkým omylem v našich představách, že období dětství je v podstatě vždy naplněno láskou a radostí. Je smutnou realitou, že mnohé děti kolem nás jsou vystaveny situacím, které nedokáží zvládnout bez cizí pomoci. Tyto rodiny se dostávají do evidencí orgánů sociálně-právní ochrany dětí. Rodiče jsou povinni s nimi spolupracovat. Klíčový pracovník průběžně vyhodnocuje situaci dítěte a jeho rodiny. V některých případech je však nutné rozhodnout o zásadních věcech. Špatné posouzení situace může způsobit závažné ohrožení dítěte třeba i na životě, pokud zůstane ve své rodině, kde mu je ubližováno. Nebo pokud bylo dítě odebráno předčasně z rodiny, kde by za větší podpory rodiny ze stran profesionálů, k tomuto nemuselo dojít.

Sociální pracovníci jsou s rodinami v pravidelném kontaktu. Využívají různé metody sociální práce. Nejdůležitější je posuzovat rodinu komplexně, a proto je nezbytné být v kontaktu i s ostatními odborníky, kteří rodinu znají a pracují s nimi. Setkávat se mohou i bez přítomnosti rodičů a dítěte. Avšak aby byl výsledek, co nejúčinnější, je důležité aktivně do řešení problému zapojit samotnou rodinu, aby oni byli experti na svůj život. Ze stran odborníků dochází k podpoře rodiny. Klíčový pracovník vytipuje nejvhodnější chvíli a svolá případovou konferenci, kam je pozvána rodina a zainteresování odborníci.

Tato bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a empirickou část. Cílem práce je zjistit, jak hodnotí sociální pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí Třebíč přínos případových konferencí při práci s rodinou.

V teoretické části jsou vysvětleny základní pojmy jako rodina, dítě a komunikace s rodiči, která je pro výkon sociální práce nezbytná. Dále je popsána sanace rodiny, která je vždy prováděna multidisciplinárním týmem, který spolupracuje s dítětem i rodiči. V průběhu sanace může klíčový sociální pracovník pořádat právě případové konference, kde se sejdou všichni odborníci. Další kapitoly jsou zaměřeny přímo na realizaci případové konference jako na nástroj sociální práce.

Čtenář je seznámen s nejčastějšími důvody pro svolávání případových konferencí a se samotným cílem konferencí, kdy je důležité umět rodinu správně motivovat na to, aby se aktivně účastnili tohoto setkání. Dále jsou tam rozebírány i rizika, kterým by se měli odborníci snažit předejít. V teoretické části je také zmíněno rozdělení případových konferencí na různé typy, které mají všechny stejnou strukturu. Odlišují se pouze různými situacemi rodiny a různými cíli. Důležitá je samotná příprava případové konference, o kterou se stará svolavatel a může pomáhat tzv. organizátor. Průběh konference má jistá pravidla. O procesní stránku se stará facilitátor, který bývá jako jediný nestranný a rodinu poznává až na místě konání konference. Nezbytnou součástí textu je i následná spolupráce rodiny s odborníky po skončení případové konference, kdy je výsledkem tzv. individuální plán ochrany dítěte, který je zaznamenán do zápisu. Zápis je v průběhu konference zaznamenáván a následně je rozeslán všem účastníkům.

V empirické části byla použita kvalitativní metoda sběru dat, kdy byly osloveny pracovnice z Městského úřadu v Třebíči z oddělení sociálně-právní ochrany dětí, které používají případové konference ve své profesi pravidelně. Jejich pohled na tuto metodu vychází z praktických zkušeností, které mohou být porovnávány s teoretickými východisky používání případové konference při práci s rodinou. Data byla získána pomocí hloubkového rozhovoru a zanalyzována pomocí otevřeného kódování.

Než jsem začala se samotným psaním bakalářské práce, nastudovala jsem si dostupnou literaturu. Na toto téma je zpracováno několik knih, kdy nejznámější je od autorky Věry Bechyňové. Veškerá použitá literatura je uvedena v seznamu zdrojů.

1 Základní pojmy

Pro tuto bakalářskou práci můžeme označit za cílovou skupinu rodinu a dítě. V následující kapitole bude základní vymezení těchto dvou pojmů a jejich účast na případových konferencích.

1. 1 Rodina

V této části bych ráda popsala rodinu z dnešního hlediska, jak ji vnímáme. Dále se zaměřím na rodičovství a komunikaci s rodičem, pokud bude rozhovor s ním nějakým způsobem ztížený. A také definovat pojem dítě.

Matoušek (2010) vysvětluje, že naše totožnost je vyjádřena křestním jménem a příjmením. A právě příjmení má poukazovat na to, do jaké rodiny patříme. Zároveň je důležité přiznat si, že tato tradice postupně upadá, jelikož společnost v několika ohledech nadřazuje jedince nad rodinu. V dnešní době tedy můžeme spíše hovořit o rodinném soužití než o tradiční rodině. Důvodem k tomuto přeměnění je, že tradiční definice popisují rodinu jako vztah, který vznikne manželstvím nebo narozením vlastních dětí. V současném světě je ale nejdůležitějším spojením citová vazba mezi dospělými lidmi. A nezáleží na sexuální orientaci, tedy mohou to být partneři stejného či opačného pohlaví. Není tedy ani zaručené, že manželé nebo partneři budou mít svoje vlastní děti. To je spojené s další významnou rolí antikoncepčních technik, které brání reprodukční funkci. Pokud ovšem je rodina úplná i s dětmi, vzniká pouto rodičovství. Toto pouto lze vnímat jako mnohem důležitější než pouto partnerské. Biologické rodičovství nelze zrušit. Je možné práva rodičovská předat jiné osobě a to souhlasem s osvojením.

1. 1. 1 Rodičovství

Autoři Matoušek a Pazlarová (2010, s. 46) uvádějí, že „*dobré rodičovství má být milující, pečující, bezpečné, stálé, ochraňující a podpůrné.*“ Ovšem ve společnosti jsou rodiče, kteří úmyslně či neúmyslně neplní tyto zásady a špatně zacházejí se svými dětmi. Jejich chování se neztotožňuje s normami uznávanými společností a ohrožují dítě. Charakteristika rodičů, kteří ohrožují svoje dítě, je taková, že projevují nízkou frustrační

toleranci. Jsou to jedince, kteří často reagují agresivně i vůči partnerovi, s kterým sdílí domácnost. Toto prostředí, kde dochází ke špatnému chování vůči dětem, nazývají odborníci mnohoproblémovými rodinami. Tyto rodiny jsou typické pro mnoho různých osobních a sociálních problémů (duševní nemoci, závislosti, nezaměstnanost atd.) (Matoušek a kol., 2005). Pro odborníky může být také složité dokázat s rodiči z mnohoproblémových rodin komunikovat. V další podkapitole je stručně popsáno, jak tuto komunikaci zvládnout.

1. 1. 2 Komunikace s rodičem

Stává se velmi často, že se nedaří domluvit s rodičem na jedné určité věci. Komunikace s ním je obtížná. Jeden z důvodů je, že rodič trpí duševní poruchou nebo u něho může docházet k reakci na dlouhodobou zátěž. Rodič se rozčiluje a zvyšuje hlas. Je to hlavně kvůli tomu, že by Vám chtěl rozumět a správně formulovat svoje požadavky, ale něco mu v tom brání. Pro každého rodiče bez rozdílu je účast na případové konferenci zátěžovou situací. Proto je potřeba najít si specifický přístup komunikace s každým rodičem zvlášť (Bechyňová, 2012).

Autorka Wenigová (2011) sepsala několik informací pro sociální pracovníky, jak správně jednat s klientem, který trpí duševním onemocněním. Tedy jako účastníci případových konferencí se můžete setkat s depresivním rodičem, manickým rodičem, s rodičem s úzkostnou poruchou, agresivním rodičem, s rodičem s hraniční poruchou osobnosti a s rodičem s obsedantní poruchou.

U depresivního rodiče autoři hovoří jako o poruše nálad. Odborný termín „deprese“ popisuje chorobně pokleslou náladu s chmurnými myšlenkami. Depresivní rodič má pocity neschopnosti ve všech směrech a může to vyvolávat pocit u druhých lidí, že potřebuje pomoc. Také může vyvolávat pocity nedbalosti, a že mu na ničem nezáleží (Wenigová, 2011).

Při jednání s depresivním rodičem nejen v průběhu PK má několik zásad, které je potřeba dodržovat. Sociální pracovník či jiný odborník spolupracující s depresivním rodičem musí být trpělivý, mít na jednání s ním dostatek času, povzbuzovat ho, nabízení různých možností. Dále ho ujišťovat, že jste tu proto, aby se jemu i jeho rodině dařilo lépe. Hovor by měl být klidný, srozumitelný a jednoduchý a je důležité, aby se sociální pracovník nenechal zaskočit pláčem. Vyjádřit pochopení a zároveň si udržet svoje cíle

pro danou situaci a velmi důležité je vysvětlit klientovi všechny kroky případové konference a ujistit se, že rodič všemu porozuměl, popřípadě s ním vše ještě jednou projít (Bechyňová, 2012).

1.2 Dítě

„Každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, není zletilosti dosaženo dříve. Je důležité zdůraznit, že bez ohledu na domnělou zralost „dětského vojáka“, „dětského uprchlíka“, zneužívaného, týraného nebo deportovaného dítěte, a bez ohledu na kontinent nebo jeho kulturního prostředí, požívá dítě podle mezinárodní úmluvy zvláštní ochrany až do svých osmnácti let „ (Úmluva o právech dítěte, 1991). V roce 1993 se stala Úmluva o právech dítěte součástí právního systému České republiky. Definice nestanovuje začátek života dítěte narozením. Lidská existence je posunuta do prenatálního období. A konec dětství je označováno dovršením osmnácti let života, pokud právní předpisy neurčují jinak (Pánek, 2012).

O některé děti však není pečováno, tak jak by mělo. Jejich cesta k dospělosti je plná překážek, jejich socializace se vyvíjí rizikově. Týrání, zneužívání a zanedbávání dětí je v současnosti obecně souhrnně označováno anglosaskou zkratkou CAN (Child Abuse and Neglect, dále jen CAN). Syndrom CAN je definován jako poškození fyzického, psychického nebo sociálního stavu a vývoje dítěte, které vzniká v důsledku jakéhokoli nenáhodného jednání rodičů nebo jiné dospělé osoby. Toto chování bývá ve společnosti a kultuře hodnoceno jako nepřijatelné. Příznaky syndromu CAN vznikají následkem aktivního ubližování nebo nedostatečné péče. Pojem CAN se vztahuje na všechny základní formy ohrožení dítěte prostředím, ve kterém žije (Krejčířová, 2007).

Pokud se dítě nachází v takovém prostředí, kde je nějakým způsobem ohrožováno, rodiče i dítě se dostávají do rukou odborníků. Ti se snaží s rodinou pracovat různými metodami. Jednou z nich je právě případová konference, která je základní znak sanace rodiny (Bechyňová, 2012).

1. 3 Sanace rodiny

V této podkapitole se budu věnovat tomu, co je to sanace rodiny a jaké jsou její základní znaky.

Matoušek (2008, s. 185) definuje sanaci rodiny jako „*postupy podporující fungování rodiny, které jsou opakem postupů vyčleňujících některého člena rodiny kvůli tomu, že někoho ohrožuje, případně kvůli tomu, že je sám někým z rodiny ohrožen.*“ Bechyňová a Konvičková (2008) sanaci rodiny popisují jako několik činností, které provádí sociálně-právní ochrana dětí nebo sociální služby, které jsou určeny pro rodiny, kde je dítě ohrožené ve svém vývoji. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, povoluje obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností uložit rodičům to, že musí navštívit odborné poradce, pokud nevládají sami péči a výchovu svého dítěte. Sanace rodiny je vždy prováděna na základě toho, že bylo rodičům a dítěti vše vysvětleno. Důležité je, aby byla rodina motivovaná ke změně. Sanace rodiny je vždy prováděna multidisciplinárním týmem, který spolupracuje s dítětem i rodiči. Cílem je předcházet ohrožení dítěte a poskytnout pomoc k zachování celé rodiny. Důležitou součástí sanací rodiny jsou činnosti, které podporují ty rodiny, kam se dítě navrátí z institucionální péče.

Jsou ovšem situace, kdy sanace není možná. Jedná se zejména obecně o situace, kdy je dítě ohroženo násilím. V těchto případech je nutné, aby multidisciplinárním týmem vyhodnotil situaci v rodině. V zájmu dítěte je možné dítě oddělit od rodičů. V tomto případě se s rodinou musí pracovat a vysvětlit rodičům, že oddělení dítěte od rodiny je ochrana pro dítě. Zároveň se jim musí vysvětlit, že tato doba, kdy je dítě umístěno mimo rodinu, musí vést k zásadním změnám, aby se dítě mohlo vrátit. Nejdůležitější charakteristika pro sanaci rodiny je fakt, že rodiče mají ke svému dítěti kladný emocionální vztah a chtějí se o dítě starat (Bechyňová, Konvičková, 2008). V průběhu sanace může klíčový sociální pracovník pořádat právě případové konference, kde se sejdou všichni odborníci, kteří spolupracují s danou rodinou a snaží se dosáhnout určitého cíle.

2 Případová konference jako pracovní nástroj

V této kapitole vymezím pojem případová konference. Popíšu základní cíle a důvody pro svolání případových konferencí. Dále definuji principy a přínosy případových konferencí, ale také zmíním několik rizik, které jsou v literatuře rozebírány. A pro základní orientaci popíšu několik typů používaných případových konferencí a roli odborníků v multidisciplinárním týmu.

„Případová konference je plánované a koordinované společné setkání všech, kteří představují, nebo mohou představovat, podpůrnou síť pro dítě a jeho rodinu. Cílem je výměna informací, zhodnocení situace dítěte a jeho rodiny, hledání optimálního řešení a plánování společného postupu, který povede k naplňování potřeb dítěte. Výstupem je individuální plán péče“ (Hrdinová a kol., 2010, s. 6). Toto je jedna z mnoha definic, které jsou k nalezení v české literatuře. Všechny mají však stejný základ. Účelem každé případové konference je zhodnocení situace v rodině a určit cíl, který povede ke změnám. K tomuto cíli se vypracuje přesný postup spolupráce mezi rodinou a odborníky. Multidisciplinární spolupráce je základní jednotkou případových konferencí. Je kladen požadavek odbornosti, který je definován právními normami pro výkon profese (Bechyňová, 2012). Případová konference je v České republice mladou technikou v sociální práci, ale v zahraničí se používá již delší dobu při práci s ohroženou rodinou. Od 1. 1. 2013 je používání případových konferencí zakotveno v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochrany dětí, ve znění pozdějších předpisů.

2. 1 Typy případových konferencí

Všechny případové konference mají stejnou strukturu. Odlišují se pouze různými situacemi rodiny a různými cíli. Rozdělení na několik typů pomáhá hlavně u výběru účastníků PK a k rychlému svolávání. Jedná se o klasickou, urgentní, motivační, metodickou a expertní případovou konferenci.

Klasická případová konference se v praxi používá nejčastěji a dále se rozděluje na úvodní, průběžnou a závěrečnou PK. Úvodní PK je první setkání rodiny a odborníků. Stanovují se první návrhy cíle a postupu k jeho dosažení. Vytvoří se také plán toho, kdo

co bude v následujících měsících pro splnění cíle vykonávat. Musí se také určit prostředky, kterými si účastníci ověření plnění cíle. Úvodní PK trvá minimálně dvě a půl hodiny. Je to jedna z nejvíce náročných PK. Průběžná PK je každé následující společné setkání rodiny a odborníků. Sleduje se plnění cíle a jeho postup. Sdělování všech poznatků ze vzájemné spolupráce rodiny a ostatních účastníků. Závěrečná PK je poslední setkání, kde se vyhodnocuje a vytváří plán práce. **Urgentní** případová konference se svolává, pokud jsou potřeby dítěte v ohrožení, existuje reálná možnost v budoucnu zanedbávání nebo ohrožení dítěte, situace dítěte vyžaduje okamžitou pomoc. Nejzákladnějším plánem urgentní PK je zajistit nejnnutnější potřeby dítěte a rodiny. Sociální pracovník slouží také jako podpora pro celou rodinu v této zátěžové situaci. Tento typ PK trvá čtyři až šest měsíců. **Motivační** případová konference poskytuje zejména profesionální náhled. Dochází k popsání situace, kdy rodina dokázala vyřešit svoji situaci a dosáhla konkrétní změny. Pozoruje se, jakým způsobem tato změna nastala. Jestli rodina spolupracovala se všemi podporami nebo tam existoval ještě někdo jiný jako zásadní opora. Odborníci také vidí způsob komunikace s rodinou v zátěžové situaci. Motivační PK se používá pro motivaci rodičů i dítěte k určitým kladným změnám. Svolává se tedy tehdy, kdy u rodiny nedochází k naplnění cíle, který byl určen na klasické, urgentní nebo metodické PK. **Metodická** případová konference je svolávána nadřízeným metodickým orgánem tehdy, pokud se nedaří podřízenému orgánu dosáhnout kvalitativních změn v rodině. Je určen nestranný metodik, který vychází z informací příslušného podřízeného orgánu. Snaží se společně řešit složitý případ dané rodiny. Rodina není zpravidla přítomna. **Expertní** případová konference je podobná metodické PK a svolává se ve velice obtížných situacích, kdy pracovníci potřebují pomoci od dalších nezávislých odborníků rozšířit varianty řešení (Bechyňová, 2012, s. 33).

Poté, co je upřesněno, jaký typ případové konference je svoláván, je důležité zaměřit se na další kroky.

2. 2 Cíle případové konference

Jak jsem již výše zmínila, základním cílem PK je setkání odborníků a rodiny, kde dojde k důkladnému a objektivnímu zhodnocení situace v rodině. Dalšími cíli PK, které uvádějí autoři (MPSV,2011, s. 9), jsou zejména rychle reagovat na vzniklou situaci ohrožené rodiny, vyhodnotit situaci rodiny s cílem nalézt optimální řešení, utvářet osobní kontakt a podpůrnou síť v rodině, aktivizovat rodinu, koordinovat péči a získat nástroj pro kontrolu plnění domluvených kroků. Pokud bude klíčový pracovník zvažovat svolání případové konference, musí si ujasnit a pojmenovat důvody svolání.

2. 3 Důvody svolání případové konference

V rodině může nastat tak složitá situace, že je potřeba vyřešit ji ve spolupráci všech členů rodiny a odborníků. Případové konference mohou být preventivní nástroj, ale nejčastěji se svolávají právě v situaci, kdy je potřeba navázat s rodinou intenzivnější spolupráci a nalézt společný cíl. V literatuře se nacházejí velmi podobné důvody pro uspořádání případových konferencí. Situace kdy svolat případovou konferenci definovala Solařová (2013, s. 12), když se jedná o rodinu s více problémy, ve kterých je těžké se zorientovat. Dále se spolupráce s rodinou zastaví na tzv. mrtvém bodě a je potřeba multidisciplinární spolupráce, která klienta a rodinu aktivizuje. Když se blíží závažné rozhodnutí v rodině (odebrání dítěte z rodiny) nebo pokud se u dítěte projeví výraznější výchovné nebo školní problémy. Je potřeba preventivně působit na rodinu a předcházet tak vzniku problémové situace. Ukázka z multidisciplinární spolupráce může být také, pokud je rodina nebo dítě v péči více organizací a je tedy potřeba domluvit se na jednotném postupu a zkoordinovat služby využívané rodinou.

Bechyňová (2012) vymezila tři kategorie, které jsou důvodné pro svolání případové konference. První kategorie je situace, kdy je dítě doma u vlastní rodiny. Situace v rodině není pro dítě přímo ohrožující a riziková, ale objevují se situace, které by mohly být v budoucnosti rizikové. Například nepravidelné placení nájmu za bydlení. Je to příklad preventivního důvodu pro svolání případové konference. Druhou kategorií je situace, kdy je dítě doma u vlastní rodiny, ale již se objevují rizikové faktory pro dítě, ale nevyžaduje to nutně odebrání dítěte z rodiny. V praxi se jedná o případ, kdy je

potřeba pomoci prarodičům, kteří se náhle musí postarat o svoje vnoučata, protože jejich matka od nich odešla a ponechala svoje děti v péči svých rodičů. Prarodiče jeví zájem o výchovu svých vnoučat. Odborníci a ostatní členové rodiny společně naplánují kroky, které pomohou prarodičům v péči o svoje vnoučata. Třetí kategorie je pro dítě ohrožující a riziková. Jedná se o odebrání dítěte z rodiny a svěření do institucionální péče. Rodiče a dítě jsou podporováni multidisciplinárním týmem a nedochází ke ztrátě rodičovských návyků a odpovědnosti. Dochází k postupnému a aktivnímu odstraňování příčin obtíží a návratu dětí zpět k rodičům. Pokud jsou důvody pro svolání PK je potřeba dbát a dodržovat na zásady a principy, které pomohou pro efektivnější pomoc.

2.4 Principy případové konference

K tomu, aby případové konference sloužily jako opravdový nástroj pro pomoc rodině, je potřeba určit základní principy. Tyto principy zaručují správný a efektivní průběh případové konference. Dodržování principů hlídá facilitátor dané případové konference.

Nejzákladnější obecní princip je respektování k různorodým potřebám rodiny a dítěte. Respekt k rodinám určuje profesionalitu odborníků a zároveň je odprošťuje od předsudků. Důležité je chovat se ke členům rodiny tak, aby nedošlo k narušení jejich lidské důstojnosti. Respektování je také založeno na vzájemném partnerství rodičů a odborníků. Je potřeba zaručit rodině to, aby případovou konferenci nevnímali jako trest, ale jako postup, který pomůže vyřešit jejich situaci (Bechyňová, 2012). Důvěra mezi účastníky je také prokázána mlčenlivostí, kterou jsou povinni všichni přítomní dodržet.

Další principy autoři knih a publikací seskupují do několika bodů, v kterých se všichni mohou snadnou orientovat. Jedná se o principy případové konference jako zájem dítěte a individuální přístup, tedy respektování individuality každého člena rodiny. Pohlížet na celkovou situaci rodiny a na souvislosti. Důležitými zásadami je také aktuálnost, aby PK vycházela z aktuální situace rodiny. Také objektivita, což znamená nezabývat se nepotvrzenými informacemi z individuálně orientovaného pohledu. Každý člen multidisciplinárního týmu musí zachovat důvěrnost a diskrétnost, tedy respektovat práva rodiny na soukromí. Každý musí podepsat mlčenlivost.

Důležitou součástí je tak zvaná kontinuita péče, což je vypracování individuálního plánu péče, kdy je pomoc poskytována průběžně (Hrdinová a kol., 2010).

2.5 Přínosy a rizika případové konference

Jako u každé metody v sociální práci, tak i u případových konferencí hrozí vznik rizik.

Rizika se objevují nejčastěji kvůli špatné přípravě případové konference a nedodržování výše uvedených principů. Možná rizika případové konference a jejich předcházení určila Solařová (2013, s. 13), která hovoří o příliš odborném jazyku účastníků, při čemž předcházet vzniku tohoto rizika je zejména úkolem facilitátora, který to kontroluje po celou dobu konference. Příliš odborný jazyk by mohl pro členy rodiny znamenat vyloučení z konference. Dalším je převaha jedné instituce. Nejlepší je spolupracovat s více institucemi, které pomohou dané rodině. Může se také stát, že se rodiče na poslední chvíli nebudou chtít účastnit PK. Tomuto riziku se předchází v přípravné fázi, kdy je rodina motivována a připravována na svoji účast u případové konference. Účastníci PK mohou mít nerealistická očekávání. Svolavatel tedy musí s účastníky hovořit opět již v přípravné fázi, aby nedocházelo k jejich zklamání z průběhu konference. Může se také stát, že dojde k zaměnění cíle setkání. To je opět pod kontrolou facilitátora, který jako nezávislý účastník PK hlídá, aby vše směřovalo k danému cíli.

Oproti tomu přínosy případové konference lze rozdělit na přínosy pro klienta a přínosy pro všechny účastníky případové konference. Pro klienty by měly konference sloužit jako povzbuzující metoda, která jim ukáže nový potenciál. Zároveň jim však navrátí pocity bezpečí a ochrany. Je to také místo, kde klienti mohou mluvit otevřeně o své situaci a hledat s ostatními odborníky řešení. Nemusí se tedy bát žádného odsuzování. Pro ostatní účastníky je to prostor, kde si mohou vyměnit svoje názory. Tato výměna by měla vést ke sjednocení a následnému vytvoření individuálního plánu péče. Při takovém setkání si odborníci vyměňují svoje zkušenosti a získávají tím i nové pohledy a znalosti (MPSV, 2011).

3 Příprava případové konference

V této kapitole se vymezi základní role, které jsou důležité při případové konferenci. Poté samotné kroky, které se dělají v přípravné fázi.

Případové setkání může svolat klíčový pracovník v rámci oddělení sociálně-právní ochrany dětí, ale iniciovat může kdokoli, kdo je v kontaktu s daným dítětem či celou rodinou (vychovatel, pediatr). Iniciátor tedy osloví ve většině případů pracovníka OSPOD, který provede vyhodnocení situaci dítěte a rodiny. Podle tohoto vyhodnocování se pracovník rozhodne, jestli je nutné svolat konferenci. Pokud se rozhodne, že to situace nevyžaduje, oznámí to iniciátorovi a uvede důvody (Bechyňová, 2012). Ten kdo tedy svolává konferenci, se nazývá svolavatel. Ten především stanovuje cíl setkání a oslovuje a připravuje rodinu na setkání. V přípravné fázi se jedná o stěžejní osobu celého procesu. Svolavatel může pomáhat tak zvaný organizátor. To je osoba, která zajišťuje technickou stránku konference. Nebývá v přímém kontaktu s rodinou. Dojednává termín a připravuje podklady pro konferenci. Zároveň zpracovává zápis z případové konference. Svolavatelé mívají většinou tzv. zapisovatele, který se může soustředit pouze na zapisování a nemusí pozorovat průběh případové konference. Důležitá role je facilitátor (moderátor). Tato role je nestranná, která pomáhá ostatním účastníkům dojednat daný cíl. Facilitátor zejména dbá na to, aby každý měl své místo. Je optimální, aby facilitátor nebyl profesně ani emočně zaangažovaný do daného případu (Hrdinová a kol., 2010).

Svolavatel se rozhodne pro případovou konferenci a musí se na ní řádně připravit. Je důležité, aby si stanovil cíl setkání. Dále musí zvážit, koho na setkání pozve. Důležité je zmapovat přirozené zdroje v prostředí dítěte a vytvořit okruh osob a organizací, které budou nápomocné při řešení situace dané rodiny.

Klíčový pracovník si musí vyhodnotit, jestli na případovou konferenci pozve rodiče a dítě. I když je to zpravidla vhodné, aby se účastnili, je přínosné si tuto otázku pokládat. Je velmi důležité zvážit přítomnost mladších dětí. Ty bývají často přítomny pouze na část případové konference, kde krátce vyjádří svoje představy či obavy. Oproti tomu účast mladistvých je zcela nezbytná. Ovšem je důležité zvážit případná rizika a eliminovat je. Účast rodičů či zákonných zástupců je také nezbytným předpokladem. S klienty se vede motivující rozhovor již před zahájením případové konference. Je

důležité vše řádně vysvětlit a podat všechny informace o průběhu setkání. Klient by měl znát seznam účastníků konference, aby nebyl překvapený (MPSV, 2011).

Po řádné přípravě, která samozřejmě obsahuje i technickou přípravu (notebook, tiskárna, flipchart, fixy, jmenovky, občerstvení), dojde k samotné realizaci případové konference.

4 Průběh případové konference

V této kapitole se krátce popíše samotná struktura setkání a výstup případové konference, individuální plán péče.

Struktura setkání začíná úvodem a přivítání. V této fázi facilitátor nebo svolavatel všechny účastníky přivítá a stručně vysloví hlavní cíl setkání. Dále účastníky seznámí s pravidly konference. Dále dojde k představení všech účastníků a určí se vzájemné oslovení. Důležitou částí je představení případu. Facilitátor vyzve klienta, aby popsal svou situaci, a sdělí svoje očekávání. Pokud klient nechce mluvit, informace sdělí nebo doplní svolavatel (Hrdinová a kol., 2010). Dalším krokem je mapování současné situace a potřeb dítěte, kdy se ujasní jádro problému. Identifikují se priority a probíhá diskuze. Potom dojde přímo k návrhům řešení situace. Facilitátor vyzývá účastníky, aby formulovali návrhy praktických kroků. Dále dochází k tomu, že se zkoumají navržená řešení z hlediska toho, jestli je to možné v rámci klientových schopností a dostupných zdrojů v okolí. Cílem je určit klíčové úkoly a osoby odpovědné za jejich řešení. Ke konci se určí kontaktní osoba, která bude shromažďovat všechny informace týkající se naplňování plánu a stanoví se termín dalšího setkání. Každý účastník také zhodnotí průběh setkání ze svého pohledu. Důležitý prostor patří klientovi. Poté se facilitátor rozloučí s přítomnými účastníky (MPSV, 2011). Následují další kroky, které má na starosti svolavatel. Jedná se o písemné poděkování všem zúčastněným i se vzniklým zápisem, který všichni podepsali.

4.1 Individuální plán ochrany dítěte

Výstupem případové konference je individuální plán ochrany dítěte tzv. IPOD. Je to souhrn kroků, které budou součástí řešení dané situace. Musí směřovat k dosažení

cíle, který byl pojmenován na případové konferenci. Individuální plán může mít různé podoby, důležitý je však jeho obsah. Dále tam musí být uvedeny způsoby plnění cíle a termíny plnění (co, kdy, kdo). Také se určí datum, kdy dojde k samotnému vyhodnocení plánu a jakým způsobem se budou informovat účastníci PK. Plán musí vycházet z dobré znalosti situace klienta a jeho rodiny. Musí být konkrétní a reálný. Často bývá velmi podrobně vypracovaný, aby se na nic nezapomnělo a nic se nepodcenilo. Například v případech, kdy rodina nezvládá základní péči o dítě, je nutné s rodiči rozebrat každý krok a zkontrolovat, že všemu z toho porozuměli. Realizaci PK práce nekončí, ale naopak začíná. Následná péče je to nejdůležitější v celém procesu. Je důležitá podpora rodiny a další motivace. Musí dále platit spolupráce mezi odborníky a organizacemi, kteří jsou do daného případu zainteresovaní. Pokud se vyskytne zásadní změna v případě, je důležité na to reagovat a popřípadě znovu svolat případovou konferenci (Solařová, 2013).

5 Sociálně-právní ochrana dětí

V zákoně 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí můžeme najít, že *„předním zájmem sociálně-právní ochrany je blaho dítěte, ochrana rodičovství a rodiny a vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči. Přitom se přihlíží i k širšímu sociálnímu prostředí dítěte.“*

Ptáček a Pemová (2012) vysvětlují sociálně-právní ochranu dětí jako státem garantovaný systém, který je přímo vykonáván ve státní správě konkrétním sociálním pracovníkem. Centrální řízení zaručuje rovný přístup i následnou péči všem ohroženým dětem. Konkrétní a klíčový sociální pracovník naopak umožňuje, že ochrana dítěte bude realizována s jistou znalostí situace dítěte a rodiny a daného regionu. Rodině budou moci být doporučeny nejvhodnější návazné služby a ze strany pracovníka dochází k pravidelnému kontaktu s rodinou a dalšími zainteresovanými osobami.

Ve vztahu k případovým konferencím se sociální pracovník OSPOD řídí vždy platnými zákonnými normami. Bývá ve většině případů svolavatelem, to znamená, že domlouvá termíny, zajišťuje vše po technické stránce a je nezbytným členem multidisciplinárního týmu. Následně je ten, co dohlíží na plnění výstupu případové konference.

6 Výzkumná část

6.1 Cíl výzkumu

Od roku 2013 vešla v účinnost novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí, která hovoří o případových konferencích jako o metodě sociální práce na OSPOD, a kterou se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Díky tomuto se případové konference staly povinnou součástí při řešení situací ohrožených dětí. Tato novela zákona č. 359/1999 Sb., ukládá v § 10 odst. 3, nařízení a závazné postupy pro činnost orgánů sociálně-právní ochrany dětí, která jsou žádoucí v souvislosti s realizací případových konferencí. Dle tohoto paragrafu je obecní úřad obce s rozšířenou působností povinen: *„pořádat případové konference pro řešení konkrétních situací ohrožených dětí a jejich rodin, a to ve spolupráci s rodiči a jinou osobou zodpovědnou za výchovu dítěte, dalšími přizvanými osobami, zejména zástupci škol, školských zařízení, zařízení poskytovatelů zdravotních služeb, orgánů činných v sociální oblasti, orgánů policie, státních zástupců, odborných pracovníků v oblasti náhradní rodinné péče, poskytovatelů sociálních služeb a pověřených osob.“*

Náplní sociálních pracovníků OSPOD je tedy pořádat případové konference po tom, co to vyhodnotí jako nezbytné pro práci s ohroženou rodinou. Z tohoto důvodu bych chtěla v empirické části zanalyzovat a vyhodnotit využívání případové konferenci při práci s rodinou z pohledu pracovníků sociálně právní ochrany dětí.

Na základě výzkumného cíle jsem si určila jako hlavní výzkumnou otázku: **Jak hodnotí sociální pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí Třebíč přínos případových konferencí při práci s rodinou?**

K dosažení a určení hlavní výzkumné otázky jsem si zvolila šest podotázek:

- Popište mi PK ve vztahu k vaší práci.
- Povídejte mi o frekventovaných důvodech pro svolání PK.
- Jak hodnotíte užitečnost PK pro rodinu?
- Zhodnoťte spolupráci s multidisciplinárním týmem.
- Popište začlenění rodiny do jednotlivých fází PK.

6.2 Výzkumný soubor

Pro svoji bakalářskou práci jsem oslovila v období listopad až prosinec 2015 pět sociálních pracovníků z oddělení sociálně-právní ochrany dětí Třebíč. Rozhovory probíhaly přímo na oddělení v tzv. hovorně, která je využívána na pohovory s nezletilými dětmi. Atmosféra byla příjemná a pracovníci se nebáli říci otevřeně svůj názor. Délka rozhovorů se pohybovala kolem 30 minut. Během žádného rozhovoru nenastaly žádné komplikace. Jednotlivé rozhovory byly nahrávány na diktafon, s čímž sociální pracovníci předem souhlasili.

V následující tabulce je vyznačen stručný přehled délky praxe a nejvyššího dosaženého vzdělání oslovených respondentů.

Tabulka č. 1. Respondenti

JMÉNO	DÉLKA PRAXE	VZDĚLÁNÍ
KAROLINA (R1)	19 let	Sociálně-právní akademie
TEREZA (R2)	2 roky	Mgr. Sociální pedagogika
DAGMAR (R3)	2,5 let	Bc. Sociální pedagogika
JARMILA (R4)	13 let	Mgr. Sociální práce
JANA (R5)	2 roky	Mgr. Sociální pedagogika

6.3 Technika sběru dat

V bakalářské práci jsem použila kvalitativní výzkum, který umožňuje zkoumat zvolené téma podrobněji. „Kvalitativní výzkum je výzkumem využívajícím principů jedinečnosti a neopakovatelnosti, kontextuálnosti, procesuálnosti a dynamiky

a v jeho rámci cíleně pracujeme s reflexivní povahou jakéhokoli psychologického zkoumání. Pro popis, analýzu a interpretaci nekvantifikovaných či nekvantifikovatelných vlastností zkoumaných psychologických fenoménů naší vnitřní a vnější reality využívá kvalitativních metod“ (Miovský 2006, s. 18). Hendl (2008, s. 50) ve své knize popsal výhody a nevýhody kvalitativního výzkumu. Mezi výhody řadí to, že je získán podrobný popis skupiny a fenoménu, na který se tazatel soustředí. Určitý daný fenomén je zkoumán v přirozeném prostředí pro respondenty. Umožňuje navrhovat teorie a dobře reaguje na místní situace a podmínky. Naopak nevýhodou je to, že získané informace nemusí být zobecnitelná na celou populaci a v jiném prostředí. Sběr a následná analýza dat jsou časově náročnější a výsledky daného výzkumu mohou být ovlivněny osobností tazatele a jeho názory či zkušenostmi.

6.3.2 Hlubkový rozhovor

Rozhovor je nejčastěji používá technika ve všech výzkumech. Je aplikován jak v kvalitativních, tak i v kvantitativních metodách sběru dat. V kvalitativním zkoumání provádí rozhovor jedna zainteresovaná osoba. Pomocí hloubkového rozhovoru lze lépe porozumět pohledu jiných lidí bez toho, aby byli nějakým způsobem omezováni pouze na výběr odpovědí v dotazníku. Hlubkový rozhovor má dva hlavní typy a to polostrukturovaný rozhovor a narativní rozhovor (Švaříček, 2008).

Hlavní rozdíl je v tom, že narativní rozhovor je tzv. volné interview, kdy je respondent na začátku rozhovoru vyzván k tomu, aby volně vyprávěl o daném tématu. Oproti tomu v polostrukturovaném rozhovoru, který byl použit i v této bakalářské práci, má badatel předem připravené otázky, na které se hodlá tázat. Ovšem neznamená to, že by nemohl pokládat doplňující otázky během průběhu rozhovoru (Reichel, 2009).

Švaříček (2008) uvádí, že je velmi důležitá samotná příprava rozhovoru, kdy si tazatel musí ujasnit teoretické znalosti o daném tématu a v průběhu rozhovoru musí dodržovat jistý proces rozhovoru. Badatelovi k tomu napomůže použití úvodních otázek, hlavních otázek a ukončovacích otázek. Úvodní otázky se používají k tomu, aby dal výzkumník najevo empatii s účastníkem, kterému by měl být v této fázi výzkum znovu představena je také na místě ujistit ho, třeba i opakovaně o anonymitě výzkumu. Výzkumník se v případě používání diktafonu zeptá na souhlas k zaznamenání

rozhovoru. Po úvodních otázkách následují hlavní otázky, které si tazatel připraví na základě nastudované literatury. Otázky by měly být pro respondenta srozumitelné a nesmí ho omezovat nebo předurčovat odpovědi. Během rozhovoru badatel může pokládat i tzv. navazující otázky nebo jinak řečeno otázky doplňovací, které vyplynou z rozhovoru, když je potřeba se na něco doptat. Ukončovací otázky jsou nezbytnou součástí hloubkového rozhovoru. Konec rozhovoru by neměl probíhat ve spěchu. Je vhodné zopakovat cíl výzkumu a zeptat se ho, jestli nechce ještě něco dodat. A samozřejmě mu poděkovat za podílení se na projektu.

6.4 Otevřené kódování

Provedení hloubkového rozhovoru se získají data, které je nutné přepsat, aby je bylo možné správně zpracovat pomocí kódování a následnou interpretací dat

Kódování znamená uspořádání získaných dat směrem k jejich interpretaci. Při analýze dat jsem použila otevřené kódování, které se provádí při první analýze získaných dat. „*Při otevřeném kódování je text jako sekvence rozbit na jednotky, těmto jednotkám jsou přidělena jména a s takto nově pojmenovanými fragmenty textu výzkumník následně pracuje*“ (Švaříček, Šedřová 2007, s. 211).

Po přepsání každého rozhovoru jsem si text rozdělila na jednotky, což bylo většinou slovo nebo více slov a následně jsem k nim přidělila kódy, které je vzájemně propojovaly. Po vytvoření seznamu vzniklých kódů jsem provedla kategorizaci. Já jsem se rozhodla ještě vytvořit z kódů vlastnosti kategorií. Tento proces charakterizace kategorií se nazývá dimenzionalizace (Hendl, 2008).

6.5 Interpretace dat

V následujícím textu bude rozepsáno vzniklých pět kategorií, které byly získány z provedeného hloubkového rozhovoru.

1. Kategorie – Aspekty zahájení případové konference

Tabulka č. 2. Aspekty zahájení případové konference

Vlastnost	Dimenze
Neřešitelná situace	Častá
Finanční problémy	Velká
Zanedbávání péče	Velká
Odebrání dětí	Nutná/nepotřebná

Z rozhovorů s respondenty se objevil velmi často pojem **neřešitelná situace**. Vysvětlovaly to tak, že v případech, kdy už práce s rodinou byla v mrtvém bodě, a hrozilo třeba i odebrání dítěte z rodiny, vyhodnotily situaci tak, že je potřeba svolat právě případovou konferenci, kde se mohou vyjádřit i ostatní odborníci spolupracující s rodinou.

„Je to svoláno opravdu, kdy už je to poslední řešení. Tedy, když mají jít děti do péče někoho jiného nebo by měly být odebrány.“ (R2/01)

„Případová konference jako nová metoda v sociální práci je pro mě v podstatě použitelná v těch případech, kdy už nevím, jak dál s rodinou pracovat a je potřeba do té práce zapojit i další odborníky, abychom mohli najít jiné řešení, které pomůže tomu určitému dítěti, ale i celé rodině.“ (R4/01)

„Měl by se mi rozlousknout problém, který v rodině je. A hlavně najít všechny možné cesty postupů, jak postupovat dál a pomoci k vyřešení problémů v rodině.“ (R1/01)

„Mně slouží k tomu, aby došlo k nějakému rozklíčování případu, kdy už si nevím sama rady nebo cítím tu potřebu sejít se ostatními odborníky. Důvody jsou různé a bývá jich tam i více. V rodině není jenom jeden jediný problém, ba naopak se jich tam vyskytuje mnohem více a je nutné najít a koordinovat postup, kdy to bude pro rodinu, co nejlepší.“ (R5/01)

Dále z analýzy vyplynula vlastnost **finanční problém** s dimenzí velká. Rodiče jsou povinni zabezpečit dítě a řádně o něj pečovat. Starat se o to, aby mělo, co jíst a kde spát. S rodinami jsou řešeny situace, kdy mají dluhy na nájemném a hrozím jim vystěhování a nemají kam jít. Neumí s penězi řádně hospodařit. Sociální pracovníci

často komunikují i s majiteli domů. Domlouvají se i za přítomnosti rodičů a dalších odborníků (například z Úřadu práce ČR, občanské poradny apod.) splátkové kalendáře, aby nedošlo právě k té situaci, že by se museli vystěhovat a skončit na ulici.

„Je to spojené i finanční stránkou rodiny, kdy jim hrozí vystěhování z bytů, protože mají dluhy na nájemném. Situaci neřeší nikdy včas, nechávají to na poslední chvíli. Je tu varianta domů pro matky s dětmi, ale ty jsou skoro vždy plné, takže se musí najít jiné a vhodné varianty řešení v zájmu dítěte, ale i celé rodiny.“ (R1/02)

„Ta pouze moje případová konference byla svolána z toho důvodu, abychom si ujasnili finanční prostředky rodiny a zajistili nějakým způsobem chod rodiny, k čemuž měli napomoci i ostatní odborníci.“ (R3/01)

„Dále neplatí nájemné a další věci, takže finanční stránka rodiny. Jednou jsem řešila opakovaně to, že rodina měla ztratit bydlení. Bylo důležité najít řešení toho, jak začít platit vzniklé dluhy.“ (R4/02)

„Otec není schopen zajistit bydlení, má dluhy a za dětmi ani moc nejezdí.“ (R5/02)

Respondentky často hovořily přímo o **zanedbávání péče** s dimenzí velkou. Rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem a samozřejmě v zajišťování jeho výchovy a vzdělání. Někteří rodiče nezvládají už základní péči o dítě, kdy je přes klíčového pracovníka zajištěna sanace v rodině. Matka i otec se učí, jak správně pečovat o dítě, aby bylo spokojené a zabezpečené. Většinou však potřebují pomoci i se samotným chodem domácnosti, kdy se jedná v některých případech o naprosto běžné věci. Tito rodiče však pocházejí také z rodin, kde se nemohli naučit základní věci v péči o sebe sama nebo o domácnost.

„Vzhledem k tomu, že pracuji přímo na OSPODu, pro mě je to hlavně zanedbávání péče. Nenaplňují svoji rodičovskou odpovědnost. Neřeší ve vztahu k dětem, co by měli. Upřednostňují požívání alkoholu nebo se stýkají se zavadovými partnery.“ (R4/03)

„Byla to hlavně nedostačující péče ze strany rodičů. Děti vyrůstaly v problémové prostředí. Týká se to často toho, že rodiče třeba piji alkohol. Děti jsou podvyživené, špinavé, nechodí s nimi k lékaři. Jsou ohrožené na zdraví.“ (R1/03)

„Nejčastější důvod je nedostačující péče ze strany rodičů, tedy zanedbávání. V jednom případě byla matka samoživitelka s dvojčátky. Žila s nimi v domově pro matky s dětmi, kde bylo ze strany pracovníků často zaznamenáváno, že se o děti nestará, chodí špinavé a mají hlad. Také se stávalo, že matka odešla a děti tam nechala, takže se o ně museli postarat ostatní uživatelé. Mně se stalo, že mi nepřišla ona jako nejdůležitější osoba. Na případovou konferenci.“(R2/02)

Jako poslední bylo uváděno to, že by děti mohly být **z rodiny odebrány**, a to třeba z výše zmíněných důvodů. Někdy je to pouze hrozba a sociální pracovníci chtějí předejít tomu, aby dítě nebylo odebráno od svých rodičů do různých typů zařízení či do pěstounské péče na přechodnou dobu. Svolá se tedy tým všech zainteresovaných odborníků a společně s rodiči a někdy i za přítomnosti dítěte hovoří o možnostech, jak postupovat dál. V nejlepším případě odebrání není nezbytné a situace se vyřeší třeba tím, že bude nad rodinou stanovený soudní dohled a bude se tam vykonávat sanace rodiny.

„V těchto případech se objevila i jako jedna z variant, že by byly děti odebrány z rodiny, třeba jenom dočasně do zařízení vyžadující okamžitou pomoc, než by si třeba rodiče srovnali svoje záležitosti. Pak to tak však nedopadlo. Děti zůstaly v rodině a byl nad jejich výchovou stanoven dohled.“ (R1/04)

„Na případové konferenci se otevřela i otázka třeba dočasného umístění do dětí do ústavního zařízení. Avšak rodiče toto jenom slyšeli a byli z toho opravdu nešťastní. Nakonec se od toho úplně odešlo.“ (R3/02)

„Řešila se možnost pěstounské péče, jelikož sama matka děti umístila na svoji žádost děti do zařízení vyžadující okamžitou pomoc. Přiznala, že péči o ně aktuálně nezvládá. Nakonec z další spolupráce/nespolupráce s matkou vyplynulo to, že byl podán návrh k soudu na dohled nad výchovou a byla navázána spolupráce s jednou neziskovkou, kteří tam provádí sanaci.“ (R2/03)

2. Kategorie – Spolupráce v multidisciplinárním týmu

Tabulka č. 3. Spolupráce v multidisciplinárním týmu

Vlastnost	Dimenze
Zkušenost s PK	Dobrá/špatná
Kooperace	Důležitá
Odbornost	Různorodá
Ochota	Velká

Případové konference jsou vnímané spíše jako nová metoda v sociální práci. Může se stát, že někteří odborníci tento pojem někdy slyšeli, ale nedokáží si pod tím představit nic konkrétního. Také může být jejich postoj k této metodě spíše skeptický a nevěří v její účinnost. Pak jsou odborníci, kteří setkání přivítají, protože uslyší názory ostatních a oni sami zjistí o dítěti a rodině nové poznatky. **Zkušenosti** jsou tedy další vlastnost s charakterem dobrá a špatná. I sociální pracovnice se setkala se situací, kdy pozvaní účastníci nebyli k účasti na případové konferenci nakloněni a to i z důvodu toho, že byli ovlivněni tím, jak dopadla ta minulá případová konference.

„Tam je to složitější. Stalo se mi, že pan ředitel ze školy nebyl moc nastaven, že by šel na PK. Nakonec jsem s ním hovořila a přišel tam. Ono to hodně záleží na tom, jaké mají zkušenosti.“ (R3/03)

„Psychologové, lékaři případové konference znají. Ve škole o tom také už vědí, ale často jsou ovlivněni tím, jak dopadla třeba minulá PK, což nikdo nemůže vyloženě ovlivnit, tedy to, že rodina neplní zadané cíle.“ (R3/04)

„Třebíč není tak velká a s hodně odborníky se známe. Zkušenosti s PK již mají a jsou také rádi za společné jednání.“ (R5/03)

Ze stran pracovníků byla často kladně hodnocena vzájemná **kooperace a ochota** všech zúčastněných. I přestože samotné sladování termínů bývá velmi náročné, a to zejména pro samotného svolavatele.

„Většinou byli vstřícní a ochotní vyhovět termínům. Je samozřejmé, že se třeba stalo, že se objevily odlišné cíle nebo cesty, jak k těm cílům dojít. To je však v pořádku

a je dost pravděpodobné, že se něco takového stane. Ale od toho se všichni setkávají, aby se na danou situaci podívali i z ostatních úhlů.“ (R2/04)

„Dělala bych je i častěji z hlediska toho, že se tam sejdou všichni odborníci i s rodinou.“ (R2/04)

„Stejně to vnímají i ostatní účastníci, zejména starostové obcí, kde rodiny žijí. Dávají takovou zpětnou vazbu, že to bylo přínosné, jelikož si to všichni mohli říci z očí do očí. Upadají komunikační problémy.“ (R4/04)

„Pak největší problém je se školami, co se týče suplování nebo zastupování. Pak i další odborníci jako třeba Psychocentrum, kde už mají objednané klienty. Tam je to těžké sladit, takže je to neustálé volání a domlouvání nových termínů.“ (R1/05)

„Spolupráce je výborná. Komunikuji s ostatními odborníky i mimo PK, ale nikdy ne dohromady se všemi. Je teda těžké sjednotit termíny, protože každý má vlastní další klienty. Ale pokud nedošli, tak se omluvili.“ (R5/04)

Nutný požadavek je, aby účastníci znali rodinu a svým vzděláním a **odborností** přispěli ke správnému závěru. Odbornost je různorodá, každý pochází z jiné oblasti. O rodině mohou mít odlišné informace, ale jejich cíl bývá stejný, tedy najít pro dítě a jeho rodiče ty nejúčinnější postupy k nápravě.

„Každý je odborník na svém místě a rodinu většinou dobře znají, takže řeknou svoje poznatky.“ (R1/05)

„S ostatními odborníky komunikuji většinou i mimo případové konference, avšak oni mezi sebou už tolik ne. Proto, jak jsem již řekla, jsou za tyto setkání rádi. Bývají to většinou psychologové, lékaři, ale také již zmínění starostové obcí. Párkrát jsem tam měla i zástupce z úřadu práce.“ (R4/05)

3. Kategorie – Případová konference jako nástroj sociální práce

Tabulka č. 4. Případová konference jako nástroj sociální práce

Vlastnost	Dimenze
Časová náročnost	Velká
Zákonná norma	Nutná
Užitečnost	Velká/malá
Přítomnost facilitátora	Důležitá

Z analýzy dat je zřejmé, že sociální pracovnice tíží **časová náročnost** zorganizovat případovou konferenci. Jejich povolání je celkově velmi časově a emočně náročné. Byly by rády, aby měly na pořádání více času a mohly ji svolat ve všech svých rodinách. Některé pracovnice uvedly, že jediné, co z organizace nedělají samy je psaní zápisu, který zaznamenává jejich jiná kolegyně. Jedna pracovnice si zápisy píše sama a to z důvodu pracovního vytížení ostatních kolegů.

„Cítím ji ve více případech, než je to pak realizováno, jelikož vše naráží na čas.“
(R2/05)

„Protože, co se týká přípravy, tak je to hodně náročné. Poprvé je to nejhorší, moc PK jsem neměla a je to pro mě celkem nové. Organizace PK trvá celkem dlouho a někdy se stane, že všichni, co by tam měli být, nepřijdou.“ (R2/06)

„Potom celá ta organizace, časově náročná přišla vniveč, protože ona se k tomu nemohla vyjádřit.“ (R2/07)

„Avšak narážím na časovou náročnost a většinou i na to, že rodiče nechtějí nic změnit.“ (R2/08)

„Je potřeba zajistit místo, všechny technické věci – cedulky, fixy, flipchart a hlavně facilitátorku. S tím, že pak zabere čas předvolání všech účastníků. Svolání lidí je velmi náročné, několikrát se termín musel upravovat.“ (R3/05)

„Organizaci zajišťujeme sami. Je to náročné, protože musíme obeslat všechny účastníky, zajistit souhlas rodičů. Potom i zajistit samotný průběh. Záleží na tom, kde ta PK je, na jakém místě. Neboť jsem měla PK i mimo městský úřad a to na obecních úřadech, kde klienti žijí. Musíte zajistit auto, flipchart, odvoz i dalších účastníků, tiskárnu, počítač.“ (R4/06)

„To si celé zajišťuji sama. Zabere to hodně času. Musíte zajistit termín, místnost, facilitátora, pozvánky a zajistit si zapisovatele.“ (R5/05)

„Pro nás je to náročné. Musíme všechno domluvit a zorganizovat. Pak občas i nervozita, jak to bude celé probíhat.“ (R1/06)

Dále z analýzy dat vyplynulo **zákonné ukotvení** případových konferencí v zákoně 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí s dimenzí nutnou. Respondentky při vysvětlování odkazovaly na jejich povinnost pořádat případové konference ze zákona.

„No, nějaký přínos to i má, i když to chápu spíše jako podmínku pro splnění jisté podmínky, která nám vychází ze zákona.“ (R2/09)

„My se řídíme hlavně zákonem, kde je pořádání případových konferencí jasně vymezeno. I soudy to po nás chtějí, když se rozhoduje například o ústavní výchově.“ (R3/06)

„Na OSPODu pracuji jako sociální pracovníce již dlouho, je tomu 13 let. Za tu dobu jsem využila nového nástroje v sociální práci, tedy případových konferencí, asi v 6 případech. V minulosti jsme se také setkávali s ostatními odborníky, avšak nebylo to v našem zákoně a nenazývalo se to jako případové konference. Třeba na školách pořádají výchovné komise, kde jsem zažila i třeba zástupce nějaké neziskovky a školního psychologa. Vznikl i zápis jako u případových konferencí.“ (R4/07)

Zásadní otázka pro svolavatele před započítáním případové konference je, zda-li to bude pro rodinu **užitečné/přínosné**. Z rozhovorů jsem cítila velký tlak, který vyplýval z již zmíněné časové náročnosti na přípravu a z toho, že je to ukotvené v zákoně. Sociální pracovníce komunikují se všemi zainteresovanými osobami i bez případové konference, avšak jsou to ti uprostřed a už nedochází k žádné diskuzi, která je velmi přínosná.

„Záleží případ od případu. Když už tam jdou, tak já jim už do pozvánky napíši, co to PK znamená. V průběhu se však většinou zapojí a jsou rádi, že řeknou svůj názor, cítí se být součástí toho celku. V případě některých rodičů je to tak, že se spíš cítí být jako oběť, když se na ně všichni vrhnou. Ale každopádně to vidím jako přínosné. Stejně

to vnímají i ostatní účastníci, zejména starostové obcí, kde rodiny žijí. Dávají takovou zpětnou vazbu, že to bylo přínosné, jelikož si to všichni mohli říci z očí do očí. “ (R4/08)

„Je to případ od případu. Někdy to vnímám tak, že je to pouze oddalování toho, co opravdu nastane, například ústavní výchovy. Je to 50 na 50. Vždy mi PK skončili ÚV nebo dohledem, takže tam stále je důležitá spolupráce s rodinou.“ (R1/07)

„Záleží, jestli je rodina nastavena na to, že chce změnu. Pokud však odmítají a nejsou nastaveni na žádné změny, tak to moc nepomůže. Odcházejí s tím, že si to tam pouze odsedí.“ (R3/07)

„PK nám slouží k tomu, že je z ní výsledek, který je zavazující pro rodinu a ostatní členy. Často se stává, že to však neplní. Jsem k tomuto nástroji celkem skeptická. Protože, co se týká přípravy, tak je to hodně náročné. Nějaký přínos to i má, i když to chápu spíše jako podmínku pro splnění jisté podmínky, která nám vychází ze zákona. Dějala bych je i častěji z hlediska toho, že se tam sejdou všichni odborníci i s rodinou. Avšak narážím na časovou náročnost a většinou i na to, že rodiče nechtějí nic změnit.“ (R2/10)

„Ano, už to, že mohou říci, co si myslí a cítí se být členem setkání a nikdo za ně nerozhoduje za jejich zády. I když věřím, že to pro ně může být velmi náročné, i přestože se všichni snaží o opak. Řeší se tam jejich život, jejich děti. Musí se někdy bránit a oči jsou upřené pouze na ně.“ (R5/06)

Přítomnost facilitátora, který vystupuje v případových konferencích jako moderátor, byla hodnocena dimenzí důležitou. Je to nestranný účastník a má na starosti samotný proces případové konference. Facilitátor musí projít specializovanými školeními. Na druhou stranu je nezbytné, aby se také orientoval v sociální práci a v práci s rodinami. Musí být také výborný v komunikaci a ve zvládnutí vypjatých situacích.

„Já ji vnímám jako velmi důležitou roli v PK. On se věnuje procesní stránce a já se mohu věnovat signálům kolem a mám více času rozmýšlet si, co dál. Uspořádat si myšlenky.“ (R2/11)

„Je potřeba zajistit místo, všechny technické věci – cedulky, fixy, flipchart a hlavně facilitátorku, bez které by případová konference nemohla proběhnout.“ (R3/08)

„A facilitátor je velmi důležitý. Hlídá čas a snaží se všechny usměrňovat, aby naše setkání nebylo zbytečné. Aby vyšel nějaký plán, postup.“ (R5/07)

„Na našem úřadě je nastavena spolupráce s organizací, kde působí facilitátoři a poskytují nám tuto službu. Hodnotím to kladně. Problém je spíš opět na časovém vytížení facilitátorů, takže je potřeba to plánovat dopředu. Jsou však ochotní a hledají se v případě nutnosti i rychlé termíny. Komplikace je i to, že jedna z facilitátorek žije v oblasti, kterou mám na starosti, takže musíme brát v úvahu i to, že by ji klienti mohli znát, což by nebylo ani jedné straně příjemné.“ (R4/09)

„Co se týče facilitátorů, tak nám vycházejí vstříc. Termíny často domlouváme operativně, i když nám každý měsíc zašlou možnosti termínů.“ (R1/08)

4. Kategorie - Zapojení rodiny do procesů případové konference

Tabulka č. 5. Zapojení rodiny do procesů případové konference

Vlastnost	Dimenze
Komunikace s rodinou	Nezbytná
Zapojení dítěte	Méně využívané

Komunikace s rodinou o principech a důvodech svolávání případové konference hodnotí pracovnice jako nezbytné. Volí k tomu různé formy. Snaží se tedy od začátku, zejména rodiče, zapojit do procesů případové konference. Hovoří o tom osobně na schůzkách, kde je jim vše vysvětleno a hlavně jsou motivováni k tomu, aby se nebáli a využili tuto metodu ke změně v jejich nelehkých situacích a zapojili se do diskuze. Dále jim je zaslána písemná pozvánka jako každému účastníkovi. Pokud se účastí i dítě, je postup stejný včetně písemného pozvání.

„Dostávají oficiální pozvánku. Předtím jim však vždy vše osobně vysvětlím, že to slouží jako pomoc jim, není to bič na ně. Snažím se jim také vysvětlit, že je to

vyhodnocení problémů od všech odborníků, kteří s nimi spolupracují, aby se našlo nějaké nejlepší řešení jejich situace.“ (R1/09)

„Záleží případ od případu. Když už tam jdou, tak já jim už do pozvánky napíši, co to PK znamená. V průběhu se však většinou zapojí a jsou rádi, že řeknou svůj názor, cítí se být součástí toho celku.“ (R4/10)

„Seznamovali jsme je, vysvětlovali jsme jí to, Říkali jsme to však v jednom případě pouze mamince, protože tatínka bylo těžké zastihnout, takže informace byly sděleny matce, která je předala otci. Na konferenci naštěstí dorazili oba dva.“ (R3/09)

„V jednom případě byla matka postavena před hotovou věc, jelikož je nespolupracující. Jinak s rodiči komunikujeme, vysvětlujeme jim to celé osobně a je jim zaslána i pozvánka písemnou formou. Pro rodiče bývá často překvapení, kdo všechno tam bývá z ostatních odborníků.“ (R2/12)

„S rodiči vždy mluvím osobně. Snažím se jim vysvětlit, aby to vnímali jako něco, kde budou moci říci svůj názor na další řešení před všemi odborníky, kteří s nimi spolupracují. Dále je jim poslána i písemná forma. Stalo se mi, že se stejně necítili dobře, už tam ta důvěra k nikomu nebyla.“ (R5/08)

Oslovené sociální pracovnice se většinou nesetkali s tím, že by bylo **dítě zapojené** do průběhu případových konferencí. Je to ovlivněno zejména tím, že v jejich případech se jednalo o opravdu malé děti, které se nemohly k věci vyjádřit, říct svůj názor. Pouze jedna sociální pracovnice uvedla, že dítě bylo přímo součástí konference. Avšak také hovořily o tom, že je to spíše u kolegů kurátorů pro děti a mládež, kde děti bývají přítomny i po celou dobu. Pokud to není vhodné, můžou být součástí pouze nezbytnou část případové konference. Je nutné o přítomnosti dítěte hovořit i s ním samotným, jelikož by to pro něj mohlo být značně nepříjemné. V těchto případech se hledají jiné varianty, kdy by si dítě mohlo například zvolit zástupce, který by tlumočil jeho názor.

„Dítě jsem neměla nikdy přítomné. Děti byly malé a v dalším případě, i když se jednalo o výchovné problémy, tak šlo spíše o to, že rodiče neplnili svoje rodičovské povinnosti.“ (R2/13)

„Ano, měla jsem tam již zmíněné sourozence. Nebyla tam však po celou dobu, nebylo to vhodné. Byli tam na začátku, kde řekly svoje přání a očekávání. Pak tam byly přizvány na konec, kdy se s nimi projednalo, co se dohodlo a jestli s tím souhlasí.“ (R5/09)

„Slyšela jsem, že kolegové mívají dítě na PK. Mě se to však nestalo. Má to svoje výhody i nevýhody. Dítě má možnost vyvrátit třeba nějaké tvrzení rodičů. Mě se to však nestalo, děti byly malé.“ (R3/10)

„Ano, měla jsem na PK dítě. Třeba právě ten případ, kdy se jednalo o zrušení ústavní výchovy. Někdy se neúčastní celé PK, ale jsou alespoň na začátku, kde se mohou vyjádřit k tomu, co by jim vyhovovalo, a co by si přály. Záleží na jejich věku a vyspělosti, jestli mohou zůstat po celou dobu.“ (R4/11)

„Já dítě, které se mělo účastnit přímo, tak ne. Třeba se tam pohybovalo, že ho neměl nikdo hlídat. Většinou jsou to děti nízkého věku, takže děti nemohly říci svůj názor. Je důležité umět posoudit to, jak to bude dítě zvládat, jeho rozumovou vyspělost.“ (R1/10)

5. Kategorie – Po skončení případové konference

Tabulka č. 6. Po skončení případové konference

Vlastnost	Dimenze
Zápis z PK	Důležitá
Kontrola	Nutná
Opakování problémů	Častá

Po ukončení případové konference nic nekončí, ba naopak vše začíná. Z každé případové konference vznikne **zápis**, který bývá dále používán. Je odeslán i s poděkováním každému účastníkovi, tedy i rodičům. Pokud je případová konference svolána před soudním jednáním, kde se bude rozhodovat v zásadních věcech, bývá zápis zasílán i na soud, aby si mohli přečíst názory ostatních odborníků, a přihlédnout k nim. Zápisy jsou zaznamenávány do notebooků a ihned vytištěny. Účastníci si je přečtou, a pokud souhlasí, ihned to podepíší.

„Využila jsem možnosti přeposlat zápis z PK k soudu. Zrovna, co mám na mysli je nové a není to stále vyřešené. Nebylo nařízeno ani jednání. Nevím, jestli k tomu bude soudce nějakým způsobem přihlížet. Je důležité, že je tam nějaký písemný podklad a myslím si, že je to pro soudce celkem zásadní informace.“ (R2/14)

„Vše je zaznamenáno v zápisu z případové konference, který je velmi důležitý i pro další využití.“ (R3/11)

„Pak zapisovat protokol. Já osobně si to píši sama, jelikož kolegové nemají z důvodu pracovní zátěže čas.“ (R4/12)

„Po skončení PK vznikne zápis z průběhu, kde jsou různé úkoly.“ (R5/10)

V zápise jsou jasně vymezené úkoly pro všechny zúčastněné, tedy hlavně pro rodiče. Probíhá jejich následná **kontrola**. Tu zajišťují většinou klíčové pracovnice OSPOD, ale není to pravidlem. Sociální pracovníci mohou být sprostředkovatelé, kteří posunou informace dalším oprávněným osobám. Pokud budou cítit pracovníci potřebu, mohou za nějakou dobu svolat kontrolní případovou konferenci, kdy dojde k zmapování aktuální situace a realizace dříve domluveného.

„Následně je nastaven nějaký výstup. Bývá to tzv. IPOD, kde jsou ty nejdůležitější úkoly. Kontroluji ho já, ale i obce. Já si to následně ověřuji od nich, jestli toto klienti plní.“ (R4/13)

„Na moji konferenci vznikly úkoly zejména pro rodiče, které byly kontrolovány ze strany školy. Jednalo se o typy úkolů, že matka bude dělat s dětmi DÚ, otec bude zajišťovat zase jiné věci. U druhé PK je rodina i nadále navštěvována z naší strany a dále je tam nastavená spolupráce s neziskovou organizací. Došlo k tomu, že všichni účastníci se vzájemně i nadále informují, avšak každý zná přesně svůj úkol v rodině.“ (R3/12)

„Z mé strany je kontrola, která vyplývá z jednání s rodiči i dítětem a i s dalšími institucemi. Ke kontrole využívám vzniklý protokol, kde jsou všechny úkoly napsány.“ (R2/15)

„Ty kontroluji většinou já. Někdy je může kontrolovat třeba paní učitelka nebo asistentka. Ovšem informace o plnění vždy dojdou ke mně.“ (R5/11)“

„Vzniknou tam úkoly i s termíny pro rodiče, dítě nebo ostatní odborníky. Většinou to kontroluji já nebo i třeba školy, ale oni mi to stejně všechno volají.“ (R1/12)

I přestože probíhá kontrola, s rodinou se i nadále spolupracuje a využívá i jiných metod sociální práce, stává se, že **se problémy opakují** nebo přichází i jiné, třeba i mnohem závažnější. Nakonec tedy musí třeba sociální pracovníci připustit, že dítě je v ohrožení zdraví nebo dokonce života a řeší se třeba právě odebrání z rodiny.

„I přes svolání případové konference nedošlo ke změně. Objevila se ještě další fakta, která se musela s matkou řešit. Matka byla těhotná s jiným partnerem a měla nastoupit do výkonu, což se prozatím nestalo.“ (R2/16)

„Zásadně určitě ne. I malá změna k lepšímu je výborná. Často je to ale spíš naopak. Rodiče fungují nějaký čas, pak však něco selže. Není to vždycky.“ (R4/14)

„Vždy mi PK skončili ÚV nebo dohledem, takže tam stále je důležitá spolupráce s rodinou.“ (R1/13)

„Malý úspěch je úspěch. Problémy se někdy vrátí nebo se objeví nové.“ (R5/12)

6.6 Diskuze

Po zpracování všech rozhovorů a následného kódování jsem došla k rozdělení výzkumu do pěti kategorií. Před realizací rozhovorů jsem měla dopředu stanovené otázky, které mi pomáhali vést polostrukturovaný rozhovor. Samotný průběh rozhovorů se sociálními pracovníci probíhal bez problémů a vše bylo také zaznamenáno na diktafon. Po ukončení a při prvním poslouchání rozhovorů jsem si sama položila otázku, jestli jsem neměla pracovnícům pokládat více doplňujících otázek. S ohledem na to, že nyní jsem sama svolavatelkou případových konferencí, mohlo dojít k tomu, že jsem necítila potřebu doptávat se na spoustu věcí, protože jsem sama zapojená v procesu realizace případové konference.

První kategorie se zabývá důvody, pro svolávání případových konferencí. Respondentky nejčastěji hovořily o tom, že případovou konferenci svolávají, když je situace v rodině obtížně řešitelná. Tyto rodiny jsou typické pro mnoho různých osobních a sociálních problémů. Bechyňová (2012) také hovoří o tom, že případy jsou natolik komplikované, že je potřebná koordinovaná spolupráce odborníků. Sociální pracovníce dále uváděly podrobněji, že jejich klienti nezvládali péči o své děti, zanedbávali ji. Jednalo se o zabezpečení pravidelné stravy, čistého oblečení

a samozřejmě výchovy. Tyto rodiny jsou ohroženy chudobou a řeší i finanční problémy. Rodinám hrozí například vystěhování z bytu. Sociální pracovníce také popisovala případ, kdy matka byla nespolutracující, avšak i přesto byla případová konference svolána, aby se k problému postavila čelem. Také autorka Solařová (2013) hovoří o možnosti svolání v případě, kdy je rodina nespolutracující, ale je v zájmu dítěte uspořádat případovou konferenci ke zkvalitnění jeho života. Respondentky v návaznosti na jmenované důvody zmiňovaly i možnost odebrání dítěte z rodiny. V několika případech bylo o této možnosti s rodinou v průběhu konference otevřeně hovořeno a rozebíráno, kdy by tato situace nastala a proč.

Druhá kategorie byla zaměřená na spolupráci v multidisciplinárním týmu. Respondentky o této zkušenosti mluvily pozitivně. Jako efektivní shledávaly kooperaci všech odborníků, kteří jsou s danou rodinou v pravidelném kontaktu a na setkání přinesou jejich zkušenosti a poznatky ze spolupráce s rodinou. Matoušek (2003) definoval jako cíl případové konference výměnu informací a společné plánování následného postupu. V praxi se ale také ukazuje, jak je důležitá osobní zkušenost odborníků s případovými konferencemi. Může se stát, že jeden z profesionálů nebyl spokojený s výsledkem jiné konference a bude tedy skeptický k tomu, aby se účastnil dalších případových konferencí. Zde se osvědčilo s dotyčným odborníkem komunikovat a vzájemně hovořit o jejich očekávání a přínosu setkání pro rodinu. V konečném výsledku mívají sociální pracovníce kladnou zpětnou vazbu od profesionálů, kteří se konference zúčastnili.

Ve třetí vzniklé kategorii bylo na případovou konferenci hleděno jako na nástroj sociální práce. Z rozhovorů jasně vyplynula časová náročnost, kterou svolavatelé ve svém vztahu k případovým konferencím pocítují. Je potřeba zajistit spoustu organizačních a technických záležitostí. Bechyňová (2012) popisuje ve své knize rozdělení rolí v případové konferenci, kdy označuje pracovníka OSPOD jako svolavatele, který je odpovědný za kvalitní obsahovou stránku jednání. Dále ovšem zmiňuje tzv. koordinátora, přičemž by to měla být jiná osoba. Koordinátor je zapojený do práce s rodinou, komunikuje s ostatními odborníky. Po praktické stránce je však nemožné, aby docházelo k vytyčení těchto dvou rolí. V realitě se jedná o jednoho pracovníka, který může využívat odborných či podpůrných rad z řad svých kolegů, avšak je v případě on ten klíčový. Jako zásadní roli případových konferencí byla popsána role facilitátora. Facilitátor je nestranný a s rodinou se poznává až na místě

konání setkání. Pro pracovnice je to role, která řídí celý proces a ony se mohou soustředit na obsahovou stránku konference a případně i rychle reagovat na podněty. Sociální pracovnice označovaly uspořádání případových konferencí jako metodu, která je jim ukládaná ze zákona. O této povinnosti a novelizaci zákona o sociálně-právní ochrany dětí ve svých publikacích hovoří všichni autoři. Ve výsledku jsou všechny respondentky rády za setkávání odborníků a rodičů na jednom místě, tedy setkání tváří v tvář, o čemž hovoří i Matoušek a Pazlarová (2010). Dochází k přínosné diskuzi, která by jinak nikde jinde nevznikla. Primárně je to pro rodinu užitečné, ale setkávají se s tím, že rodiny nejsou nastaveny na změnu. V průběhu konference rodiče spolupracují, ale následně se to vrátí do původního stavu. Sociální pracovnice s tímto problémem návratu počítají a setkávají se s tím každý den. K tomu, aby toto „zklamání“ dokázaly zpracovat, slouží supervize v sociální práci.

Čtvrtá kategorie se věnuje zapojování rodiny do procesu případové konference. Sociální pracovnice využívají dvě možnosti oznamování rodině o tom, co je to případová konference. Jako důležité vnímají s rodinou hovořit osobně a správně je namotivovat k tomu, aby se tohoto setkání nebáli a cítili se být součástí a ne jako oběť. Dále je jim zaslána i písemná pozvánka, kde bývá také vysvětleno, o co se jedná a co mohou očekávat. Toto tvrzení respondentů potvrzuje i Bechyňová (2012), která hovoří o rodičích jako o partnerech odborníků, kteří se podílejí na hledání nejvhodnějších postupů k řešení jejich situace. Ohledně zapojení dítěte do případové konference neměly sociální pracovnice velkou zkušenost a to z důvodu nízkého věku dětí. Účast dítěte na konferenci je však otázka, kterou by si měli všichni svolavatelé vždy položit. Z rozhovorů šlo pozorovat, že pracovnice nad tímto uvažují a určitě nejsou proti tomu. Dítě má možnost vyjádřit se k tvrzením svých rodičů, reagovat. Autorka Solařová (2013) se zabývá otázkou zapojení dítěte do případové konference, kdy se potvrzuje tvrzení sociálních pracovníků, že je nutné přihlížet na věk dítěte. Po zhodnocení situace je možné, aby se dítě účastnilo například pouze části případové konference, kde by vyjádřilo svůj názor a cítilo se být tak členem setkání.

Poslední kategorie se zabývá tím, co se děje po skončení případové konference. Již jsem uvedla zkušenosti sociálních pracovníků, které poukazují na návratnost problémů. To zjistí klíčový pracovníci tým, že je z jejich strany nastavena kontrola plnění cílů, které byly na případové konferenci vytvořeny. Ke kontrole slouží vzniklý zápis, kde je vše zaznamenáno. Matoušek a Pazlarová (2010) ve své knize popisují

tvrzení respondentek, kdy dochází k zapsání průběhu konference a k následnému vytvoření plánu s různými úkoly pro rodinu. Sociální pracovníce však pouze rodinu nekontrolují. Snaží se s nimi spolupracovat na tom, aby došlo ke změně v jejich fungování. Tento proces většinou trvá i několik let.

Na základě prostudovaných publikací od výše zmíněných autorů a realizací rozhovorů se sociálními pracovníci usuzují, že v základě získané informace korespondují s poznatky z odborné literatury. Objevily se pouze malé odchylky, které se ovšem projeví pouze v praxi. Jedná se zejména o časovou náročnost s uspořádáním případových konferencí, která sociální pracovníce trápí. Tento fakt je spojen s dalšími ovlivňujícími faktory tohoto povolání jako je celková časová vytíženost sociálních pracovníků a náročnost vykonávání sociální práce.

ZÁVĚR

Ve své práci jsem se zaměřila na využívání případových konferencí při práci s rodinou. Bakalářská práce seznamuje čtenáře s používáním nového nástroje v sociální práci v praxi. V teoretické části se dozví, co je základním cílem případové konference a jaký by měl být správný postup, aby byla tato metoda efektivní.

V empirické části jsem se rozhodla pro získání více praktických informací a oslovit přímo sociální pracovníky z orgánu sociálně právní ochrany dětí, kteří s touto metodou mají vlastní zkušenosti. Se sociálními pracovníky byl veden hloubkový rozhovor, který byl následně zanalyzován a rozdělen do pěti kategorií. Na začátku výzkumu jsem si také stanovila hlavní výzkumnou otázku, což bylo zjistit, jak hodnotí sociální pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí Třebíč přínos případových konferencí při práci s rodinou. Po porovnání výsledků jsem došla k závěru, že respondenti tento nový nástroj hodnotí pozitivně. I přestože se v praxi objevují jisté bariéry, se kterými se musejí vypořádat, nejvíce oceňují osobní setkání multidisciplinárního týmu s rodinou.

Moje vlastní zkušenost s vypracováním tohoto textu je ta, že si odnáším spoustu nových teoretických poznatků, které budu moci využívat v praxi, aby byla moje práce na vyšší odborné úrovni. Dále bylo pro mě přínosné vyslechnout si názory mých kolegyně, které byly v několika případech odlišné, a nenapadlo by mě nad tím takto přemýšlet. Je to způsobena zejména tím, že pracuji na funkci kurátorky pro děti a mládež, oproti kolegyním, které jsou na pozici terénních sociálních pracovníků.

Sociální pracovníce byly ve dvou případech na své pozici zaměstnány krátce. Bylo by zajímavé s nimi, ale i s dalšími pracovníky výzkum provést po nějaké době opětovně a ověřit si, jestli došlo k nějakému posunu ve svolávání případových konferencí.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

ODBORNÁ LITERATURA:

BECHYŇOVÁ, V. *Případové konference: praktický průvodce pro práci s ohroženou rodinou*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, 158 s. ISBN 978-80-262-0181-6.

BECHYŇOVÁ, V.; KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-392-5.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2008, 408 s. ISBN 978-80-262-0219-6.

HRDNINOVÁ, A., KRUPÍČKOVÁ, P., HANUŠOVÁ, L., ŠTĚTKOVÁ, P., PETRANOVÁ, J. *Na jedné lodi aneb jak uspořádat případovou konferenci v oblasti péče o ohrožené děti*. Rozum a cit o.s. [online], © 2010, [cit 2016-01-02]. Dostupné z: http://www.rozumacit.cz/sites/default/files/Metodika_pripadovych_konferenci_0.pdf.

LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ D. a MATĚJČEK Z. *Vývojová psychologie: syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. Vyd. 2. Praha: Grada, 2006, 368 s. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.

MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 183 s. ISBN 978-80-7367-739-8.

MATOUŠEK, OLDŘICH. *Slovník sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003, 287 s. ISBN 80-7178-549-0.

MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008, 380 s. ISBN 978-80-7367-502-8.

MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006, 332 s. ISBN 80-247-1362-4.

MPSV. *Manuál k případovým konferencím*. Vyd. 1. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011, 44 s. ISBN 978-80-7421-038-9

PEMOVÁ, T., PTÁČEK R. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 187 s. ISBN 978-80-247-4317-2.

REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Vyd. 1. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, 2009, 192 s. ISBN 978-80-247-3006-6.

SOLAŘOVÁ, H. *Case management aneb případové konference v praxi*. Vyd. 2. Praha: Benepal, 2013, 42 s. Krok k pochopení – další vzdělávání pracovníků v sociálních službách reg. č. CZ.1.07/3.2.13/03.0029

ŠVAŘÍČEK, R, ŠEĐOVÁ K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

WENIGOVÁ, B. a kol. *Umíme se domluvit aneb co potřebuje člověk s duševní poruchou při jednání na úřadě a jinde*. Karlovy Vary, Centrum pro rozvoj péče o duševní zdraví, 2011.

DIPLOMOVÉ PRÁCE:

PÁNEK, J. *Multidisciplinární spolupráce orgánu sociálně-právní ochrany dětí v Tachově s dalšími vybranými subjekty v oblasti ohrožených dětí*. České Budějovice. 2012. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Vedoucí práce Mgr. Lucie Maliňáková.

PRÁVNÍ NORMY:

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 104/1991 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte.

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Seznam tabulek

Příloha č. 2: Rozhovory

Příloha č. 3: Zápis z případové konference

PŘÍLOHA č. 1: Seznam tabulek

Tabulka č. 1. Respondenti

Tabulka č. 2. Aspekty zahájení případové konference

Tabulka č. 3. Spolupráce v multidisciplinárním týmu

Tabulka č. 4. Případová konference jako nástroj sociální práce

Tabulka č. 5. Zapojení rodiny do procesů případové konference

Tabulka č. 6. Po skončení případové konference

PŘÍLOHA č. 2: Rozhovory

Respondent č. 1.

Tereza, 2 roky praxe, 2 případové konference

Dobrý den paní Terezo. Prvně bych Vám chtěla moc poděkovat za to, že jste svolila k tomuto rozhovoru, které se týkají případových konferencí.

Není zač, nedělá mi to žádný problém. Co budu vědět, Vám ráda řeknu.

První otázka je spíše orientační. Jak dlouho pracujete na OSPODu a kolik případových konferencí jste svolávala?

Jsem zde krátce, pouze dva roky. Já osobně jsem svolávala dvě případové konference, ale byla jsem přítomna i u jiných například jako zapisovatel.

Popište mi prosím přínos PK ve vztahu k vaší práci.

Záleží na tom, v jakých případech cítím potřebu. Cítím ji ve více případech, než je to pak realizováno, jelikož vše naráží na čas. Je to svoláno opravdu, kdy už je to poslední řešení. Tedy, když mají jít děti do péče někoho jiného nebo by měly být odebrány.

PK nám slouží k tomu, že je z ní výsledek, který je zavazující pro rodinu a ostatní členy. Často se stává, že to však neplní. Jsem k tomuto nástroji celkem skeptická. Protože, co se týká přípravy, tak je to hodně náročné. Poprvé je to nejhorší, moc PK jsem neměla a je to pro mě celkem nové. Organizace PK trvá celkem dlouho a někdy se stane, že všichni, co by tam měli být, neprijdou. Mně se stalo, že mi nepřišla ta nejdůležitější osoba. Byla to matka, kde se řešila její nedostačující péče o syny. Potom celá ta organizace, časově náročná přišla vniveč, protože ona se k tomu nemohla vyjádřit. Nemohli jsme pracovat s tím, co ona nám řekne. Cíle byly stanoveny, ale nemohly být realizovány. Řešila se tam i otázka pěstounské péče, jelikož sama matka děti umístila na svoji žádost děti do zařízení vyžadující okamžitou pomoc. Přiznala, že péči o ně aktuálně nezvládá.

I přes svolání případové konference nedošlo ke změně. Objevily se ještě další fakta, která se musely s matkou řešit. Matka byla těhotná s jiným partnerem a měla nastoupit do výkonu, což se prozatím nestalo. Nakonec z další spolupráce/nespolupráce s matkou

vyplývalo to, že byl podán návrh k soudu nad dohled nad výchovou a byla navázána spolupráce s jednou neziskovkou, kteří tam provádí sanaci.

Jaké jsou nejčastější důvody pro svolání PK?

Nejčastější důvod je nedostačující péče ze strany rodičů, tedy zanedbávání. V jednom případě byla matka samoživitelka s dvojčátky. Žila s nimi v domově pro matky s dětmi, kde bylo ze strany pracovníků často zaznamenáváno, že se o děti nestará, chodí špinavé a mají hlad. Také se stávalo, že matka odešla a děti tam nechala, takže se o ně museli postarat ostatní uživatelé.

Svolávala jste PK v případě týraných dětí?

Ne, to jsem nikdy neudělala. Nemyslím si, že by toto mělo nějaký efekt. Možná pouze v případě, že nad rodinou nebyla zlomená hůl a zjistilo se, že je možnost nápravy, tak by mohla být svolána PK, kde by byly stanoveny pozitivní cíle, aby se dala rodině nová důvěra.

Když jste takto kritická, myslíte, že má PK nějaký přínos pro rodinu?

No, nějaký přínos to i má, i když to chápu spíše jako podmínku pro splnění jisté podmínky, která nám vychází ze zákona. Dělala bych je i častěji z hlediska toho, že se tam sejdou všichni odborníci i s rodinou. Avšak narážím na časovou náročnost a většinou i na to, že rodiče nechtějí nic změnit.

Jak se stavíte ke spolupráci s ostatními účastníky/odborníky na konferenci?

Většinou byli vstřícní a ochotní vyhovět termínům. Je samozřejmé, že se třeba stalo, že se objevily odlišné cíle nebo cesty, jak k těm cílům dojít. To je však v pořádku a je dost pravděpodobné, že se něco takového stane. Ale od toho se všichni setkávají, aby se na danou situaci podívali i z ostatních úhlů.

Stalo se Vám, že díky PK jste získala nové a zásadní informace o rodině?

Ano jednou, kdy to bylo v případě dětí v ústavním zařízení, kdy vychovatelé dokreslili jejich chování, které nám nebylo ze strany pracovníků prozatím poskytnuto.

Jakým způsobem se Vám spolupracuje s facilitátorem?

Já ji vnímám jako velmi důležitou role v PK. On se věnuje procesní stránce a já se mohu věnovat signálům kolem a mám více času rozmýšlet si, co dál. Uspořádat si myšlenky.

Takže asi míváte vždy i zapisovatele?

Ano, vždy ho mám. Je to většinou moje kolegyně.

Jak se Vám daří začlenění rodiny do jednotlivých fází PK? Jak a kdy jim princip PK vysvětlujete?

V jednom případě byla matka postavena před hotovou věc, jelikož je nespolupracující. Jinak s rodiči komunikujeme, vysvětlujeme jim to celé osobně a je jim zaslána i pozvánka písemnou formou. Pro rodiče bývá často překvapení, kdo všechno tam bývá z ostatních odborníků.

Jak se díváte na účast dítěte? Měla jste ho nikdy přítomné po celou dobu nebo část PK? *Neměla jsem nikdy dítě přítomné. Děti byly malé a v dalším případě, i když se jednalo o výchovné problémy, tak šlo spíše o to, že rodiče neplnili svoje rodičovské povinnosti.*

Nechtěli jste jej zatěžovat?

Jeho stanovisko nebylo vyloženě potřeba a další kroky směřovali k tomu, že se s ním bude pracovat v jiných organizacích. Bylo důležitější to, aby si to celé srovnali rodiče mezi sebou.

Jakým to vypadá po PK? Je z Vaší strany nějaká kontrola, vytvoříte IPOD?

Ono je to celé složitější potom. Rodiče mají tendenci tam se vším souhlasit, chtějí nápravu, budou se věnovat dítěti. Naslibují hory doly, ale potom v reálu se málokdy ten cíl podaří naplnit. Z mé strany je kontrola, která vyplývá z jednání s rodiči i dítětem a i s dalšími institucemi. Ke kontrole využívám vzniklý protokol, kde jsou všechny úkoly napsány

Když jsme u toho protokolu z PK, posílala jste ho například někdy k soudu, kdy se jednalo třeba o stanovení dohledu?

Využila jsem této možnosti. Zrovna, co mám na mysli je nové a není to stále vyřešené. Nebylo nařízeno ani jednání. Nevím, jestli k tomu bude soudce nějakým způsobem přihlížet. Je důležité, že je tam nějaký písemný podklad a myslím si, že je to pro soudce celkem zásadní informace.

Já Vám moc děkuji za Váš čas, kterého máte málo, a přeji Vám, aby byly případové konference více nápomocné ve vztahu k vaší práci.

Není za co děkovat. Mějte se hezky. Na shledanou.

Respondent č. 2.

Dagmar, 2,5 let praxe, 2 případové konference

Dobrý den paní Dagmar. Prvně bych Vám chtěla moc poděkovat za to, že jste svolila k tomuto rozhovoru, které se týká případových konferencí.

Není zač, pokusím se Vám být nápomocná.

První otázka je spíše orientační. Jak dlouho pracujete na OSPODu a kolik případových konferencí jste svolávala?

Nejsem tu dlouho. Pracuji zde asi 2,5 roku. Měla jsem dvě případové konference, takže nemám moc zkušeností.

Popište mi prosím přínos PK ve vztahu k vaší práci a v jakých případech jste PK svolávala?

Prozatím mám za sebou jednu případovou konference, byla jsem ještě na jedné, ale tu jsem nesvolávala pouze já. Ta pouze moje (smích) byla svolána z toho důvodu, abychom si ujasnili finanční prostředky rodiny a zajistili nějakým způsobem chod rodiny, k čemuž měli napomoci i ostatní odborníci. S těmito rodiči byla i řešena jejich péče o děti, která byla problematická. Mají těch dětí hodně. Na případové konferenci se otevřela i otázka třeba dočasného umístění do dětí do ústavního zařízení. Avšak rodiče toto jenom slyšeli a byli z toho opravdu nešťastní. Nakonec se od toho úplně odešlo.

V čem přesně spočívala Vaše příprava PK?

Je potřeba zajistit místo, všechny technické věci – cedulky, fixy, flipchart a hlavně facilitátorku, bez které by případová konference nemohla proběhnout. S tím, že pak zabere čas předvolání všech účastníků. Svolání lidí je velmi náročné, několikrát se termín musel upravovat.

Myslíte si, že je tento nástroj přínosný pro rodinu?

Záleží, jestli je rodina nastavena na to, že chce změnu. Pokud však odmítají a nejsou nastaveni na žádné změny, tak to moc nepomůže. Odcházejí s tím, že si to tam pouze odsedí. My se řídíme hlavně zákonem, kde je pořádání případových konferencí jasně vymezeno. I soudy to po nás chtějí, když se rozhoduje například o ústavní výchově.

Získala jste během nějaké PK nové a zásadní informace o rodině?

Ano u první rodiny jsem se dozvěděla spoustu nových věcí. U druhého případu se zase zjistilo, že výchovné problémy jsou pouze doma a ve škole se chová slušně.

Jak hodnotíte spolupráci s ostatními odborníky?

Tam je to složitější. Stalo se mi, že pan ředitel ze školy nebyl moc nastaven, že by šel na PK. Nakonec jsem s ním hovořila a přišel tam. Ono to hodně záleží na tom, jaké mají zkušenosti.

Myslíte, že třeba neznají PK jako nástroj sociální práce?

Psychologové, lékaři případové konference znají. Ve škole o tom také už vědí, ale často jsou ovlivněni tím, jak dopadla třeba minulá PK, což nikdo nemůže vyloženě ovlivnit, tedy to, že rodina neplní zadané cíle.

Jakým způsobem probíhá seznámení rodiny s PK?

Ano, seznamovali jsme je, vysvětlovali jsme jí to, Říkali jsme to však v jednom případě pouze mamince, protože tatínka bylo těžké zastihnout, takže informace byly sděleny matce, která je předala otci. Na PK naštěstí dorazili oba dva.

Jak hodnotíte účast dítěte na PK?

Slyšela jsem, že kolegové mívají dítě na PK. Mě se to však nestalo. Má to svoje výhody i nevýhody. Dítě má možnost vyvrátit třeba nějaké tvrzení rodičů. Mě se to však nestalo, děti byly malé.

Jaké je to po skončení PK? Je z vaší strany nastavena kontrola? Vznikne nový IPOD s úkoly?

Na moji PK vznikly úkoly zejména pro rodiče, které byly kontrolovány ze strany školy. Jednalo se o typy úkolů, že matka bude dělat s dětmi DÚ, otec bude zajišťovat zase jiné věci. U druhé PK je rodina i nadále navštěvována z naší strany a dále je tam nastavená spolupráce s neziskovou organizací. Došlo k tomu, že všichni účastníci se vzájemně i nadále informují, avšak každý zná přesně svůj úkol v rodině. Vše je zaznamenáno v zápisu z případové konference, který je velmi důležitý i pro další využití.

Já Vám moc děkuji za Váš čas, kterého máte málo, a přeji Vám, aby byly případové konference více nápomocné ve vztahu k vaší práci.

Snad jsem Vám trochu pomohla. Na shledanou.

Respondent č. 3.

Jarmila, 13 let praxe, 6 případových konferencí

Dobrý den paní Jarmilo. Prvně bych Vám chtěla moc poděkovat za to, že jste svolila k tomuto rozhovoru, které se týkají případových konferencí.

Dobrý den, nemáte zatím, za co mi děkovat.

První otázka je spíše orientační. Jak dlouho pracujete na OSPODu a kolik případových konferencí jste svolávala?

Na OSPODu pracuji jako sociální pracovníce již dlouho, je tomu 13 let. Za tu dobu jsem využila nového nástroje v sociální práci, tedy případových konferencí, asi v 6 případech. V minulosti jsme se také setkávali s ostatními odborníky, avšak nebylo to v našem zákoně a nenazývalo se to jako případové konference. Třeba na školách pořádají výchovné komise, kde jsem zažila i třeba zástupce nějaké neziskovky a školního psychologa. Vznikl i zápis jako u případových konferencí.

K čemu Vám slouží PK ve vztahu k vaší práci?

PK jako nová metoda v sociální práci je pro mě v podstatě použitelná v těch případech, kdy už nevím, jak dál s rodinou pracovat a je potřeba do té práce zapojit i další odborníky, abychom mohli najít jiné řešení, které pomůže tomu určitému dítěti, ale i celé rodině.

Jakou roli máte v organizaci celé PK?

Organizaci zajišťujeme sami. Je to náročné, protože musíme obeslat všechny účastníky, zajistit souhlas rodičů. Potom i zajistit samotný průběh. Záleží na tom, kde ta PK je, na jakém místě, Neboť jsem měla PK i mimo městský úřad a to na obecných úřadech, kde klienti žijí. Musíte zajistit auto, flipchart, odvoz i dalších účastníků, tiskárnu, počítač. Pak zapisovat protokol. Já osobně si to píši sama, jelikož kolegové nemají z důvodu pracovní zátěže čas. Je potřeba mít to vše přichystané dopředu, aby člověk nezápasil na místě s různými technickými závadami. Naposledy se mi stalo, že nebyl toner v tiskárně.

Jaké byly nejčastější důvody pro svolání PK?

Vzhledem k tomu, že pracuji přímo na OSPODu, pro mě je to hlavně zanedbávání péče. Nenaplňují svoji rodičovskou odpovědnost. Neřeší ve vztahu k dětem, co by měli. Upřednostňují požívání alkoholu nebo se stýkají se závadovými partnery. Dále neplatí nájemné a další věci, takže finanční stránka rodiny. Jednou jsem řešila opakovaně to, že rodina měla ztratit bydlení. Bylo důležité najít řešení toho, jak začít platit vzniklé dluhy. Jednou jsem také řešila situaci, kdy děti byly dlouhodobě umístěny v ústavu. Pak o ně projevila zájem jejich teta. Vyjadřovali se k tomu i učitelé a PMS, jelikož se jednalo o děti s těžkými výchovnými problémy.

Má tedy PK nějaký přínos pro samotnou rodinu?

Záleží případ od případu. Když už tam jdou, tak já jim už do pozvánky napíši, co to PK znamená. V průběhu se však většinou zapojí a jsou rádi, že řeknou svůj názor, cítí se být součástí toho celku. V případě některých rodičů je to tak, že se spíš cítí být jako oběť, když se na ně všichni vrhnou. Ale každopádně to vidím jako přínosné. Stejně to vnímají i ostatní účastníci, zejména starostové obcí, kde rodiny žijí. Dávají takovou zpětnou vazbu, že to bylo přínosné, jelikož si to všichni mohli říci z očí do očí. Upadají komunikační problémy. Následně je nastaven nějaký výstup. Bývá to tzv. IPOD, kde jsou

ty nejdůležitější úkoly. Kontroluji ho já, ale i obce. Já si to následně ověřuji od nich, jestli toto klienti plní.

Jak hodnotíte účast dítěte na PK? Měla jste dítě někdy přítomné na PK?

Ano, měla jsem na PK dítě. Třeba právě ten případ, kdy se jednalo o zrušení ústavní výchovy. Někdy se neúčastní celé PK, ale jsou alespoň na začátku, kde se mohou vyjádřit k tomu, co by jim vyhovovalo, a co by si přáli. Záleží na jejich věku a vyspělosti, jestli mohou zůstat po celou dobu.

Jak hodnotíte spolupráci s facilitátorem a ostatními odborníky?

Na našem úřadě je nastavena spolupráce s organizací, kde působí facilitátoři a poskytují nám tuto službu. Hodnotím to kladně. Problém je spíš opět na časovém vytížení facilitátorů, takže je potřeba to plánovat dopředu. Jsou však ochotní a hledají se v případě nutnosti i rychlé termíny. Komplikace je i to, že jedna z facilitátorek žije v oblasti, kterou mám na starosti, takže musíme brát v úvahu i to, že by ji klienti mohli znát, což by nebylo ani jedné straně příjemné.

S ostatními odborníky komunikuji většinou i mimo případové konference, avšak oni mezi sebou už tolik ne. Proto, jak jsem již řekla, jsou za tyto setkání rádi. Bývají to většinou psychologové, lékaři, ale také již zmínění starostové obcí. Párkrát jsem tam měla i zástupce z úřadu práce.

Jaké je to po skončení případové konference. Myslím teď, jestli se všechno zásadně změní?

Zásadně určitě ne. I malá změna k lepšímu je výborná. Často je to ale spíš naopak. Rodiče fungují nějaký čas, pak však něco selže. Není to vždycky.

Já Vám moc děkuji za Váš čas, kterého máte málo, a přeji Vám, aby byly případové konference více nápomocné ve vztahu k vaší práci.

No není vůbec zač. Na shledanou.

Respondent č. 4.

Karolina, 19 let praxe, 4 případové konference

Dobrý den paní Karolino. Prvně bych Vám chtěla moc poděkovat za to, že jste svolila k tomuto rozhovoru, které se týkají případových konferencí.

Není zač, snad Vám to k něčemu bude.

První otázka je spíše orientační. Jak dlouho pracujete na OSPODu a kolik případových konferencí jste svolávala?

Na OSPODu pracuji již 19 let, včetně mateřské. Já osobně jsem svolala 4 případové konference, i když jsem pak byla přítomna i u jiných, ale tam jsem nebyla svolavatel.

K čemu Vám slouží PK ve vztahu k vaší práci?

Měl by se mi rozlousknout problém, který v rodině je. A hlavně najít všechny možné cesty postupů, jak postupovat dál a pomoci k vyřešení problémů v rodině.

Jaké to byly problémy? Tedy důvody pro svolání PK?

Byla to hlavně nedostačující péče ze strany rodičů. Děti vyrůstaly v problémové prostředí. Týká se to často toho, že rodiče třeba piji alkohol. Děti jsou podvyživené, špinavé, nechodí s nimi k lékaři. Jsou ohrožené na zdraví. Je to spojené i finanční stránkou rodiny, kdy jim hrozí vystěhování z bytů, protože mají dluhy na nájemném. Situaci neřeší nikdy včas, nechávají to na poslední chvíli. Je tu varianta domů pro matky s dětmi, ale ty jsou ve většině případech plné, takže se musí najít jiné a vhodné varianty řešení v zájmu dítěte.

V těchto případech se objevila i jako jedna z variant, že by byly děti odebrány z rodiny, třeba jenom dočasně do ZDVOPu, než by si třeba rodiče srovnaly svoje záležitosti. Pak to tak však nedopadlo. Děti zůstaly v rodině a byl nad jejich výchovou stanoven dohled.

Vím, že jednou z Vašich hlavních náplní práce je problematika CAN. Svolala jste ji i v tomto případě?

V těchto případech jsem to ještě nesvolávala, je tam většinou potřeba jiného a akutního řešení.

Jakým způsobem je zajištěna organizace PK? Děláte si to celé sama?

Ano já, píše pozvánky, domlouvám termíny, místo konání. Využívám však pomoci i mých kolegů, zejména se zapisováním. Pak jim to vracím a zapisuji na jejich konferencích.

Jakým způsobem zapojujete rodiče do různých fází PK? Jakým způsobem jim to vysvětlíte?

Dostávají oficiální pozvánku. Předtím jim však vždy vše osobně vysvětlím, že to slouží jako pomoc jim, není to bič na ně. Snažím se jim také vysvětlit, že je to vyhodnocení problémů od všech odborníků, kteří s nimi spolupracují, aby se našlo nějaké nejlepší řešení jejich situace.

Vidíte tedy nějaký přínos pro rodinu?

Je to případ od případu. Někdy to vnímám tak, že je to pouze oddalování toho, co opravdu nastane, například ÚV. Je to spíše naplnění naší povinnosti, že ji musíme dělat.

Jak hodnotíte spolupráci s ostatními odborníky a facilitátorem?

Co se týče facilitátorů, tak nám vycházejí vstříc. Termíny často domlouváme operativně, i když nám každý měsíc zašlou možnosti termínů. Pak největší problém je se školami, co se týče suplování nebo zastupování. Pak i další odborníci jako třeba Psychocentrum, kde už mají objednané klienty. Tam je to těžké sladit, takže je to neustálé volání a domlouvání nových termínů. Každý je odborník na svém místě a rodinu většinou dobře znají, takže řeknou svoje poznatky.

Měla jste na PK dítě? Jestli ano, v jakém případě?

Já dítě, které se mělo účastnit přímo, tak ne. Třeba se tam pohybovalo, že ho neměl nikdo hlídat. Většinou jsou to děti nízkého věku, takže děti nemohly říci svůj názor. Je důležité umět posoudit to, jak to bude dítě zvládat, jeho rozumovou vyspělost.

Jakým způsobem probíhá kontrola po ukončení PK?

Vzniknou tam úkoly i s termíny pro rodiče, dítě nebo ostatní odborníky. Většinou to kontrolují já nebo i třeba školy, ale oni mi to stejně všechno volají.

Jak byste to tedy celé shrnula? Pomáhá PK?

Je to 50 na 50. Vždy mi PK skončili ÚV nebo dohledem, takže tam stále je důležitá spolupráce s rodinou. Pro nás je to náročné. Musíme všechno domluvit a zorganizovat. Pak občas i nervozita, jak to bude celé probíhat.

Já Vám moc děkuji za Váš čas, kterého máte málo, a přeji Vám, aby byly případové konference více nápomocné ve vztahu k vaší práci.

No není vůbec zač. Mějte se hezky. Na shledanou.

Respondent č. 5.

Jana, 2 roky praxe, 3 případové konference

Dobrý den paní Jano. Prvně bych Vám chtěla moc poděkovat za to, že jste svolila k tomuto rozhovoru, které se týkají případových konferencí.

Ráda pomůžu a bude se snažit zodpovědět Vaše otázky.

První otázka je spíše orientační. Jak dlouho pracujete na OSPODu a kolik případových konferencí jste svolávala?

Zde pracuji krátce, asi dva roky. Mám vystudovanou sociální pedagogiku, ale dříve jsem pracovala jinde. Za tu dobu jsem já svolávala tři konference a několik jsem jich zapisovala, teď přesně nevím kolik.

K čemu Vám slouží PK ve vztahu k vaší práci?

Mně slouží k tomu, aby došlo k nějakému rozklíčování případu, kdy už si nevím sama rady nebo cítím tu potřebu sejít se ostatními odborníky, protože dochází ke zmatkům v komunikaci mezi námi, kdy já jsem většinou ta uprostřed a předávám vše dál. Samozřejmě říkám to, co můžu sdělit.

Jaké jsou tedy nejčastější důvody pro svolání případové konference?

Důvody jsou různé a bývá jich tam i více. V rodině není jenom jeden jediný problém, ba naopak se jich tam vyskytuje mnohem více a je nutné najít a koordinovat postup, kdy to bude pro rodinu, co nejlepší. Mám případ, kdy jsou děti umístěné ve ZDVOPu na žádost otce už opakovaně. Matka je psychiatrický pacient. Otec není schopen zajistit bydlení, má dluhy a za dětmi ani moc nejezdí. U mladšího dítěte se navíc objevují výchovné

problémy. Otec jim i na případové konferenci nasliboval, že si najde byt a vezme si je zpět. Z naší strany i dalších institucí došlo k podpoře a pomoci otci. Otec to však nezvládl a děti jsou neustále tam. Řešila se tam i otázka pěstounů. Děti to razantně odmítly. Pořád věří, že se vrátí k otci a cítí, že by ho takto zradily.

Jak je zajištěna organizační stránka PK? Děláte to sama nebo Vám někdo vypomáhá?
To si celé zajišťuji sama. Zabere to hodně času. Musíte zajistit termín, místnost, facilitátora, pozvánky a zajistit si zapisovatele. Nikdo mi nepomáhá až na zapisování, jelikož kolegyně mají svoje vlastní případy.

Jakým způsobem zapojujete rodiče do různých fází PK? Hovoříte o tom s nimi?
S rodiči vždy mluvím osobně. Snažím se jim vysvětlit, aby to vnímali jako něco, kde budou moci říci svůj názor na další řešení před všemi odborníky, kteří s nimi spolupracují. Dále je jim poslána i písemná forma. Stalo se mi, že se stejně necítili dobře, už tam ta důvěra k nikomu nebyla.

Měla jste na PK dítě? Jestli ano, v jakém případě?
Ano, měla jsem tam již zmíněné sourozence. Nebyla tam však po celou dobu, nebylo to vhodné. Byli tam na začátku, kde řekly svoje přání a očekávání. Pak tam byly přizvány na konec, kdy se s nimi projednalo, co se dohodlo a jestli s tím souhlasí.

Vidíte tedy nějaký přínos pro rodinu?
Ano, už to, že mohou říci, co si myslí a cítí se být členem setkání a nikdo za ně nerozhoduje za jejich zády. I když věřím, že to pro ně může být velmi náročné, i přestože se všichni snaží o opak. Řeší se tam jejich život, jejich děti. Musí se někdy bránit a oči jsou upřené pouze na ně.

Jak hodnotíte spolupráci s ostatními odborníky a facilitátorem?
Spolupráce je výborná. Komunikuji s ostatními odborníky i mimo PK, ale nikdy ne dohromady se všemi. Jak jsem říkala, jsem ta uprostřed. Je teda těžké sjednotit termíny, protože každý má vlastní další klienty. Ale pokud nedošli, tak se omluvili. Třebíč není tak velká a s hodně odborníky se známe. Zkušenosti s PK již mají a jsou také rádi za společné jednání.

A facilitátor je velmi důležitý. Hlídá čas a snaží se všechny usměrňovat, aby naše setkání nebylo zbytečné. Aby vyšel nějaký plán, postup.

Jaké je to po skončení případové konference. Myslím teď, jestli se všechno zásadně změní?

Po skončení PK vznikne zápis z průběhu, kde jsou různé úkoly. Ty kontroluji většinou já. Někdy je může kontrolovat třeba paní učitelka nebo asistentka. Ovšem informace o plnění vždy dojdou ke mně. Malý úspěch je úspěch. Problémy se někdy vrátí nebo se objeví nové.

Já Vám moc děkuji za Váš čas, kterého máte málo, a přeji Vám, aby byly případové konference více nápomocné ve vztahu k vaší práci.

No není vůbec zač. Mějte se hezky. Na shledanou.

PŘÍLOHA Č. 3: Zápis z případové konference

ZÁPIS Z PŘÍPADOVÉ KONFERENCE

ÚČASTNÍCI:

- DĚTSKÝ PSYCHOLOG NEZLETILÉ
- SVOLAVATELKA, KURÁTORKA NEZLETILÉ
- FACILIÁTORKA
- OTEC
- MATKA
- ZAPISOVATELKA
- DĚTSKÁ LÉKAŘKA NEZLETILÉ
- GYNEKOLOŽKA NEZLETILÉ
- ŘEDITEL ŠKOLY
- TŘÍDNÍ UČITELKA NEZLETILÉ

Nedostavila se nezl. X., matka ji omluvila z důvodu nemoci.

Případová konference začala krátce po 14. hod. a končila v 16.30 hod. Od počátku byli přítomni všichni výše uvedení účastníci, kromě otce nezletilé, který se dostavil cca ve 14:45 hod. Někteří účastníci museli odejít před ukončením.

Cíl PK: Jaké podmínky zajistit nezl. X, aby chodila do školy?

Náměty pro jednání:

1. Nová pravidla omlouvání

2. Osamostatnění nezl X.

Nová pravidla omlouvání:

- Zástupci školy požadují nová pravidla pro omlouvání absencí. Za druhé pololetí byla pouze 9 dní ve škole, některé omluvenky má na hranici akceptovatelnosti, neboť matka s dcerou někdy vyhledá lékaře kvůli zdravotním potížím dcery až za několik dní. S rodiči byla v minulosti dohodnuta pravidla omlouvání, která však rodiče nerespektují. Nový způsob omlouvání je důležitý pro minimalizaci příležitostí ke vzniku nedůvodné absence nezletilé ve škole.

- Lékaři konstatovali, že nemají problém s nastavením pravidel omlouvání. Co se dohodne, jsou ochotni dodržovat.
- Ze strany dětské lékařky došlo několikrát k vyšetření nezletilé. Doporučovala i odborná. V podstatě nikdy nedošlo k potvrzení jakéhokoliv podezření. Všechny výsledky byly negativní. Z toho důvodu se další, komplexní šetření nezletilé, nejeví jako vhodné.
- Matka sdělovala, že dcera je nemocná. Uvědomuje si, že by měla chodit do školy a snažit se co nejvíce učební látku doplnit a doučit. Dcera však trpí silnými bolestmi břicha, mívá křeče, podle jejího názoru se jedná o celiakii. Čekají na biopsii. Pravdou je, že dcera se ve škole necítí dobře. Kolektiv ji nepřijal.

Možnosti řešení:

- Přestup na jinou ZŠ
 - o Matka toto řešení nevidí jako optimální. Škola by ho vítala, ale uvědomuje si, že to není řešení pro nezletilou.
- Individuální vzdělávací plán
 - o Nutný souhlas dětské lékařky, PPP a OSPOD.
 - o Matka na něm trvá, zbytek účastníků je skeptický. Přinesl by ještě větší izolovanost nezletilé.
- Detailní domlouvání
 - o Škola navrhuje předání omluvenky hned v první den nemoci, vždy s razítkem od lékaře.
 - o Matka to odmítá, nelíbí se jí, že by musela chodit hned do školy s omluvenkou, když dříve to šlo třetí den. Otec s tím souhlasí.
 - o Matka souhlasí s tím, že pokud bude mít dcera zdravotní potíže, vždy ten den navštíví lékaře.

Osamostatnění nezletilé:

- Všichni krom rodičů se shodují, že je nutné, aby nezletilá co nejvíce chodila do školy a mezi lidi, je izolována od svých vrstevníků, neumí s nimi komunikovat, neumí navazovat vztahy.
- Existuje reálná obava o budoucnost nezletilé v sociální oblasti.
- Většina hovoří o nutnosti vymínit se z vlivu matky.
- Psycholožka sděluje, že nezletilá, když musí, tak se částečně od matky dokáže odpoutat. Chce to ale intenzivní práci jak s nezletilou, tak s matkou.
- Škola má též programy, které by pro začlenění nezletilé mohly být využity. Doposud to bylo ze strany rodiny odmítáno.
- Tento bod byl otevřen až na závěr, jelikož většinu času se probíraly školní záležitosti s důrazem na nová pravidla.

Závěr PK:

Matka aktuálně odmítá nabízené možnosti řešení. Trvá na individuálním studijním plánu pro nezletilou a požádá si o něj.

Rodiče vyjadřují zájem o další setkání s odborníky. Jako podmínka realizace se manželům ukládá, aby stanovili cíl, který by byl v souladu s rozvojem jejich dcery a kterého by chtěli tímto setkáním dosáhnout.

Pracovníci školy, lékaři, psycholog i zástupce OSPOD se shodují na tom, že je nezbytné, aby nezletilá dokázala docházet do školy, plnit si své povinnosti a věnovat se aktivitám odpovídajícím jejího věku. Rodiče nezletilé by se měli zaměřit na zvyšování odolnosti své dcery a měli by se snažit podporovat ji v osamostatňování se. Psycholog konstatuje, že nezletilá je schopna v situaci obstát.

ABSTRAKT

DOKULILOVÁ, P. *Využívání případové konference při práci s rodinou*. České Budějovice 2016. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra etiky, psychologie a charitativní práce. Vedoucí práce doc. PhDr. David Urban, Ph.D.

Klíčová slova: rodina, dítě, ohrožené dítě, sociálně-právní ochrana dětí, multidisciplinární spolupráce, sanace rodiny, případová konference

Bakalářská práce "Využívání případové konference při práci s rodinou" se věnuje případovým konferencím, které patří do metod sociální práce. Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a empirickou část. Teoretická část popisuje případové konference jako pracovní nástroj sociální práce. Tato kapitola je rozdělena na cíle, principy, přínosy a také rizika případových konferencí. Dále je v teoretické části příprava a průběh případových konferencí. V empirické části je použita kvalitativní metoda sběru dat. Osloveno bylo pět respondentů. Jedná se o sociální pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí z Kraje Vysočina. Cílem práce je zodpovědět otázku, jak hodnotí sociální pracovníci z vybraných zařízení v Kraji Vysočina případové konference.

ABSTRACT

Case Conference And Its Use in Social Work with Family

Key words: Family, child, child at risk, social and legal protection of children, multidisciplinary cooperation, rehabilitation of families, case conference.

The bachelor thesis called "Case Conference And Its Use in Social Work with Family". This method is included in methods of social work. This thesis is divided into two main parts. The first one is theoretical and the second one is the practical part. At the theoretical part is described the case conference as a means of social work. This chapter is divided into objectives, principles, benefits and a possible risk of case conference. A preparation phase and a process are also described at this part.

The practical (empirical) part uses a qualitative research where there were carried out five interviews with social-legal protection children social workers working at Vysočina region. The main objective of the thesis is to answer the question how is the case conference evaluated by social workers at some institutions at Vysočina region.